

Afgeschrikt door vreemdelingendetentie?!

Vergroot vreemdelingendetentie de terugkeerbereidheid onder gedetineerde vreemdelingen en kan dit verklaard worden aan de hand van afschrikkingstheorieën?

Afgeschrikt door vreemdelingendetentie?!

Afstudeeropdracht met de centrale vraag:

Vergroot vreemdelingendetentie de terugkeerbereidheid onder gedetineerde vreemdelingen en kan dit verklaard worden aan de hand van afschrikkingstheorieën? Wat is de rol van de ervaren legitimiteit van detentie door de vreemdeling hierin?

Student: Warraich, H
Studentnummer: 337336hw
Onderwijsinstelling: Erasmus Universiteit
Opleiding: Sociologie
Master: Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Afstudeerperiode: 2011
Begeleider: Dr. A.S. Leerkes
Beoordelaar: Dr. Th.W.M. Veld en Dr. A.S. Leerkes

Plaats: Rotterdam
Datum: Oktober 2011

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie welke het resultaat is van een onderzoek uitgevoerd door de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) in samenwerking met de Erasmus Universiteit. Deze scriptie heb ik geschreven ter afsluiting van mijn master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid van de opleiding Sociologie. Deze periode heb ik ervaren als een intensieve en leerzame periode.

Het onderwerp dat in deze scriptie centraal staat is vreemdelingendetentie waarvan een afschrikwekkende werking afgegeven zou moeten worden. Het gevolg hiervan kan zijn dat vreemdelingen besluiten om in Nederland te blijven of terug te keren.

In dit voorwoord wil ik in het bijzonder mijn scriptiebegeleider de heer Arjen Leerkes bedanken voor zijn intensieve begeleiding en steun gedurende het gehele proces. Ook de tweede lezer, de heer Theo Veld wil ik bedanken voor zijn vertrouwen, tijd en inbreng. Ook wil ik de coördinator van het IOM, mevrouw Mieke Kox, die dit onderzoek heeft geleid, bedanken voor het mogelijk maken hiervan.

Hafsah Warraich

Rotterdam, Oktober 2011

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Leeswijzer	9
2	Theoretisch kader	10
2.1	Functies van detentie in theorie	10
2.2	Effecten van detentie in theorie	13
2.3	Relevantie van de bestudeerde literatuur	15
2.4	Migratiemotieven	18
3	Conceptualisering & operationalisering	19
3.1	Conceptualisering	19
3.2	Operationalisering	22
3.3	Concept model	23
3.4	Hoofd & deelvragen	23
4	Data en methoden	24
4.1	Databronnen	24
4.1.1	Databron: Van Kalmthout	24
4.1.2	Databron: Onderzoek van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit	25
4.2	Methoden van onderzoek	26
4.3	Methoden van data-analyse	28
5	Resultaten	30
5.1	Het onderzoek van Van Kalmthout	30
5.1.1	Dataresultaten: Van Kalmthout	30
5.1.2	Conclusie	39
5.2	Het onderzoek van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit	40
5.2.1	Dataresultaten: Onderzoek van het IOM & de Erasmus Universiteit	40
5.2.2	Conclusie	45
6	Conclusie en discussie	47
6.1	Conclusie en discussie	47
6.2	Eindconclusie	49
6.3	Aanbevelingen	51
7	Literatuurlijst	54

1 Inleiding

1.1 Inleiding

In Nederland kunnen vreemdelingen gedetineerd worden wanneer ze geen verblijfsrecht hebben. De vreemdelingendetentie, ook wel genoemd vreemdelingenbewaring, heeft tot doel het fysiek in bewaring stellen van vreemdelingen ten behoeve van de uitzetting. Dit gebeurt in op basis van de vreemdelingenwet 2000 (Vw) (DJI, 2010). Uitgangspunt is dat iedereen die niet (langer) toegestaan is om zich op Nederlands grondgebied te bevinden, Nederland dient te verlaten. Wanneer een dergelijke vreemdeling weigert het land te verlaten kan zijn vrijheid worden ontnomen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen vreemdelingen die aan de grens geweigerd worden en vreemdelingen die Nederland al binnengekomen zijn en vervolgens verzocht worden het land te verlaten. Het eerste type vreemdelingen kan in bewaring gesteld worden op grond van artikel 6 Vw. Dit wordt grensdetentie genoemd. Het doel van grensdetentie is het weigeren van toegang aan vreemdelingen en pressie die de vreemdeling bereid tot terugkeer. Het tweede type vreemdelingen valt onder artikel 59 Vw en zijn vreemdelingen binnen Nederland die in bewaring gesteld worden met als doel uitzetting (Van Kalmthout, 2007: pp. 89-90). Het aantal gedetineerde illegale vreemdelingen dat onder deze twee wetsartikelen valt is de afgelopen jaren sterk gestegen (Van Kalmthout, 2007), terwijl het relatief aantal uitzettingen flink is gedaald. Het aantal gedetineerde vreemdelingen bedroeg minder dan 4.000 in 1999 en meer dan 12.000 in 2006. Deze stijging is samengegaan met een stijging van het aantal detentieplaatsen. De detentiecapaciteit is gestegen van 45 plaatsen in de jaren '80 naar 3100 plaatsen in 2007 (Van Kalmthout, 2007). Van alle detentieplaatsen houdt 15% van deze plaatsen verband met de twee wetsartikelen (DJI, 2007). Tegelijk met de stijging van het aandeel vreemdelingen, stijgt de gemiddelde duur van vreemdelingendetentie. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat het identificeren van gedetineerden moeilijk kan zijn, waardoor de vreemdelingen in 'bewaring' geplaatst worden. Het uitzetten van een vreemdeling is immers pas mogelijk na het identificeren van een vreemdeling (Leerkes en Broeders, 2010: pp. 831 en 844). Na 2006 is het aandeel van gedetineerde vreemdelingen niet toegenomen. Dit heeft voor een groot deel te maken met de uitbreiding van de Europese Unie. Deze heeft ervoor gezorgd dat oost-Europese migranten in Nederland verblijfsrecht kregen als EU burgers (Leerkes en Broeders, 2010: pp. 831 en 844).

De combinatie van de vrijheidsontnemende omstandigheden van de sobere detentie en de oneindige termijn van detentie kan een regime creëren dat gelijk te stellen is aan strafrechtelijke detentie. Dit terwijl het formele doel van strafrechtelijke detentie verschilt van dat van vreemdelingendetentie. Het formele doel van strafrechtelijke detentie is het ‘straffen’ van de regelovertreder om de orde in de maatschappij te kunnen handhaven door het verminderen van recidive (Garland, 1991; Rychlak 1990). Onder recidive wordt het herhalingsgedrag van een crimineel verstaan. Er wordt getracht de crimineel in de toekomst te doen stoppen met het begaan van criminele activiteiten (Wyngaert, 2009; Garland, 1991). Strafrechtelijke detentie kent tevens andere functies, zoals herstel van de gedetineerde (Foucault, 1977, gelezen in Garland, 1991: pp. 135-137) en afschrikking van de gedetineerde (Leerkes en Broeders, 2010). Deze functies kunnen meewerken aan het verminderen van recidive of juist een averechtse werking hebben (Dirkzwager et al, 2009; Sutherland, 1934). De functie van afschrikking kan deprivatie van de gedetineerde met zich meebrengen en uiteindelijk leiden tot een vermindering van recidive (Amnesty International, 2008), of dus juist een averechtse werking hebben (Dirkzwager et al., 2009; Sutherland, 1934). Strafrechtelijke detentie kent tevens negatieve onbedoelde effecten. Enkele voorbeelden van onbedoelde effecten voor gedetineerden zijn fysieke klachten en de kans op een verslechterde sociaal economische status (Dirkzwager, et al., 2009; Leerkes, 2009). Er kan beargumenteerd worden dat vreemdelingendetentie informeel dezelfde functies heeft als strafrechtelijke detentie, omdat er ook een soortgelijke invulling aan de detentie gegeven is. Ook de genoemde onbedoelde negatieve effecten bij strafrechtelijke detentie zouden daarom kunnen optreden bij vreemdelingendetentie. Uit wetenschappelijke studies blijkt dan ook dat vreemdelingendetentie ervaren wordt als straf. Detentie wordt ingezet in het vreemdelingenbeleid terwijl deze het straffen van mensen niet als formeel doel voor ogen heeft, maar het doel heeft van het in ‘bewaring’ stellen van de vreemdelingen ten behoeve van de uitzetting.

Terwijl de formele doelen van strafrechtelijke detentie en vreemdelingendetentie van elkaar verschillen ziet het regime van vreemdelingendetentie er in de praktijk uit als het model van voorlopige hechtenis. Dit model gaat op voor criminelen die een ernstig delict hebben begaan en voor minimaal 4 jaar worden gedetineerd. De vreemdelingen worden, net als de criminelen in voorlopige hechtenis, gezien als een bedreiging voor de maatschappij. De maatschappij wordt beschermd door middel van het in bewaring stellen van de crimineel of vreemdeling (Van Kalmthout, 2007: p. 94). Vreemdelingendetentie kent dus een strafrechtelijke uitvoer,

terwijl het van administratieve aard is (Laagland et al. 2009). De omstandigheden van vreemdelingendetentie zijn gelijk te stellen aan die van strafrechtelijke detentie, en zelfs 'slechter'. Met 'slechter' wordt bedoeld dat vreemdelingendetentie nog meer beperkende voorzieningen kent wanneer deze wordt vergeleken met strafrechtelijke detentie (Laagland et al. 2009). Gedetineerden hebben nauwelijks contact met de buitenwereld. Dit zowel per post, per telefoon en face-to-face. De dagelijkse routine van de gedetineerden is gelijksoortig en de keuzevrijheid van het voedsel is beperkt. Verder zijn de faciliteiten beperkt op het gebied van scholing, werk, sport, familie bezoek en capaciteit van de ruimten (DJI, 2007). Wanneer we deze gelijkstelling van het strafrecht met het vreemdelingenbeleid in acht nemen kan beargumenteerd worden dat het Nederlandse vreemdelingenbeleid in strijd zou zijn met de Europese wetgeving (Van Kalmthout, 2007: p. 98). Niet voor niets worden er door nationale- en internationale organen, zoals de Raad van Europa, de European Committee for the Prevention of Torture (CPT), de Europese Unie, vraagtekens gesplaatst bij de legitimiteit van vreemdelingendetentie. Volgens deze organen houdt Nederland zich niet aan de internationale verdragen. Hiermee worden de omstandigheden en de duur van detentie bedoeld (Van Kalmthout, 2007: p. 98; Wyngaert, 2009: pp. 4-5). Wat betreft de duur van detentie is er in Nederland geen maximale termijn verbonden aan het verblijf van vreemdelingen in detentie. Nederland is hiermee een van de weinige Europese landen waar deze regel opgaat (Van Kalmthout, 2007: p. 59). Er wordt aangeraden deze termijn te beperken tot 6 maanden detentie, met in uitzonderlijke gevallen een verlenging van 12 maanden (Amnesty International, 2008: pp. 1-24). Geadviseerd wordt dat vreemdelingenbeleid een eigen aard van uitvoer zou moeten hebben die verschilt van strafrechtelijke detentie (IST, 2010). In de literatuur worden alternatieven gesuggereerd die wellicht een betere werking zouden kunnen hebben en meer legitiem zouden zijn. Legitimiteit kan terugkeerintenties doen vergroten en een gebrek eraan kan terugkeerintenties doen verkleinen (Van Kalmthout, 2007: p. 98; Wyngaert, 2009: pp. 4-5; Becker, 1963). Wanneer vreemdelingen gedetineerd worden krijgen ze een stigma. Dit stigma als 'crimineel' of 'gedetineerde' zorgt ervoor dat detentie nog minder legitiem ervaren wordt. Dit kan als gevolg hebben dat een gedetineerde wegens normatieve overwegingen met opzet niet meewerkt. Een suggestie die gedaan wordt in literatuur die ervoor kan zorgen dat de legitimiteit groeit, is het plaatsen van de vreemdeling onder elektronisch toezicht door middel van een polsbandje (Leerkes en Molleman, 2011). In de genoemde suggestie zou echter het regime niet zijn zoals het model van voorlopige hechtenis waardoor de afschrikwekkende werking zou wegvallen.

Als we de kritiek ter zijde laten die voortvloeit uit humanitaire principes blijft de rationele vraag bestaan of detentie ‘werkt’ en dus daadwerkelijk recidive verlaagt en, in het geval van deze scriptie, leidt tot een hogere terugkeerbereidheid van vreemdelingen. In deze scriptie wordt gekeken naar de bereidwilligheid van de vreemdeling zelf om terug te keren naar het land van herkomst en niet of deze terugkeer werkelijk plaats vindt. Deze kan namelijk onder andere bemoeilijkt worden door ambassades. Wanneer blijkt dat vreemdelingendetentie ‘werkt’ en er een terugkeerbereidheid ontstaat, kan worden gesteld dat het hoofddoel van vreemdelingendetentie het ‘straffen’ is geworden. Dit doel zou dan strijdigheid vertonen met het administratieve karakter van vreemdelingendetentie, namelijk het in ‘bewaring’ stellen van de vreemdeling. Daarom is het maatschappelijk relevant om de omstandigheden van vreemdelingendetentie aan te passen, zodat het geen strafrechtelijke invulling heeft. Indien beleidsmakers en politici dit niet als een optie zien, zou het administratieve karakter van vreemdelingendetentie moeten komen te vervallen omdat het misleidend en onredelijk is wanneer vreemdelingendetentie een strafrechtelijke invulling heeft.

Dit onderzoek is maatschappelijk niet alleen relevant om de vorenstaande redenen van het administratieve karakter, maar ook om de hoge financiële lasten van de overheid die vreemdelingendetentie met zich meebrengt in te perken. Wanneer we meer weten over afschrikking, of het werkelijk effectief is en of het zijn functie van van uitzetting behaalt, kan de beste oplossing worden gezocht voor het behalen van dit doel waarmee de kostenpost teruggedrongen zou kunnen worden. Wetenschappelijk is dit onderzoek relevant omdat het een beter beeld verschaft omtrent de werking van afschrikking in vreemdelingendetentie. Het blijkt dat vreemdelingendetentie in de praktijk niet een stijging in het aandeel uitzettingen heeft kunnen bewerkstelligen. Het is niet bekend waardoor dit komt en hoe dit verholpen kan worden. Het effect dat afschrikkingstheorieën veronderstellen vormt een redelijk onontgonnen onderwerp en is het daarom wetenschappelijk van belang om verder uit te diepen. De bestaande afschrikkingstheorieën hebben bijna allemaal enkel betrekking op reguliere detentie en niet op vreemdelingendetentie. In deze scriptie wordt onderzocht of deze theorieën ook opgaan voor vreemdelingendetentie.

Dit onderzoek kan een verheldering bieden of vreemdelingendetentie de terugkeerbereidheid vergroot. Wanneer we dit weten kan dit onderzoek verhelderen wat de invloed van afschrikkingaspecten hierop is. Hierbij wordt eveneens rekening gehouden met de onbedoelde neveneffecten die op kunnen treden. Ook zullen de terugkeerintenties, van vreemdelingen in detentie, begrijpelijker worden.

Hiermee kom ik tot de volgende onderzoeksvraag voor deze scriptie:

Vergroot vreemdelingendetentie de terugkeerbereidheid onder gedetineerde vreemdelingen en kan dit verklaard worden aan de hand van afschrikkingstheorieën? Wat is de rol van de ervaren legitimiteit van detentie door de vreemdeling hierin?

1.2 Leeswijzer

Het eerste deel van deze scriptie betreft het literatuuronderzoek om het theoretische kader te ontwikkelen. Het tweede deel is het empirische deel van de scriptie. In dit deel zijn allereerst de diepte-interviews afgenomen door het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit. Vervolgens zijn de data geanalyseerd. De eerste databron die wordt geanalyseerd is de studie van Van Kalmthout en de tweede studie is die van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit. Na deze analyses en hun vergelijking worden er conclusies getrokken.

De opbouw van deze scriptie is als volgt.

Hoofdstuk 1 behelst de inleiding van deze scriptie. Het geeft een schets van het onderwerp dat centraal staat in deze scriptie en geeft de centrale vraagstelling die hierbij geldt.

Hoofdstuk 2 behelst het theoretisch kader. Dit is een literatuurstudie die is gedaan over het onderwerp. Deze literatuurstudie legt de basis voor de materiaalverzameling ten behoeven van dit scriptieonderzoek.

Hoofdstuk 3 schetst de methoden van onderzoek. Centrale begrippen worden in dit hoofdstuk verhelderd en meetbaar gemaakt en er wordt uitgelegd op welke wijze het empirisch onderzoek uitgevoerd gaat worden.

Hoofdstuk 4 beschrijft alle databronnen die gebruikt worden voor het empirisch onderzoek.

Hoofdstuk 5 behelst de resultaten van het empirisch onderzoek.

Hoofdstuk 6 behelst een conclusie op de centrale vraagstelling en de bijbehorende deelvragen.

Dit hoofdstuk biedt eveneens suggesties voor beleidsverbeteringen.

2 Theoretisch kader

2.1 Functies van detentie in theorie

Detentie kent verschillende functies. Omdat vreemdelingendetentie er strafrechtelijk uitziet is naast literatuur over vreemdelingendetentie, ook literatuur over strafrechtelijke detentie geraadpleegd. In deze paragraaf wordt beschreven welke functies van detentie er onderscheiden kunnen worden. Vervolgens wordt er aan de hand van deze literatuur een koppeling gemaakt met vreemdelingendetentie.

De allereerste te noemen functie van detentie is het handhaven van de orde in de maatschappij door een vermindering van de recidive. De stabiliteit en de veiligheid in de samenleving wordt gewaarborgd. Een deviant, in dit geval iemand die afwijkt van de normen die gelden in de samenleving en daarmee de wet overtreedt, wordt gestraft. Het systeem van straffen en belonen wordt ook wel retributie genoemd (Rychlak, 1990: pp. 299-310). Een tweede functie van detentie is herstel of resocialisatie. De deviant kan zichzelf in het detentiecentrum ontwikkelen. De deviant was een ‘gevaar’ voor de samenleving en in het detentiecentrum wordt de deviant ‘bewaard’ tot deze weer in staat is deel te nemen aan de maatschappij met de geldende normen en waarden. De persoon in kwestie wordt tijdelijk ‘buiten’ de samenleving geplaatst (Rychlak, 1990; Dirkzwager et al., 2009; Foucault, 1977, gelezen in Garland, 1991: pp. 135-137). Een derde functie van detentie is afschrikking. Afschrikking kent twee varianten, namelijk algemene afschrikking en specifieke afschrikking. Algemene afschrikking houdt in dat mensen weten dat ze geacht worden de wet van de staat in acht te nemen en dat wanneer ze dit niet doen ze de consequenties onder ogen moeten zien. Daarbij wordt verondersteld dat burgers bekend zijn met de wet. De wet op zich zorgt dus voor algemene afschrikking. Dit wordt ook wel algemene preventie genoemd. Het woord preventie wordt gebruikt omdat er getracht wordt deviant gedrag te vermijden. Algemene afschrikking is dus preventief van aard (Dirkzwager et al., 2009: 21; (Tyler, 2006: pp. 3-4). Wanneer men de wet overtreedt kan dit de orde en het collectief bewustzijn, ook wel de ‘conscience collective’ genoemd, schaden. De normen die beschreven worden in de wet zijn bedoeld om de maatschappij een geheel te doen vormen. De vastgelegde normen versterken het geheel (Durkheim, 1933, 1973, 1983, gelezen in Garland, 1991: pp. 122-124). Dus algemene afschrikking heeft, naast handhaving van de rechtsorde, tot doel versterking van het collectief bewustzijn. Andersom kan gezegd worden dat algemene afschrikking ervoor zorgt dat groepen worden gescheiden en machtsverschillen worden benadrukt. Gedetineerden zijn vaak

mensen uit een bepaalde groep, namelijk de lagere inkomensklasse. Dit is de Marxistische functie van afschrikking (Marx, 1985, gelezen in Garland, 1991: pp. 127-129).

Specifieke afschrikking of speciale preventie omvat de afschrikking van delictplegers zelf door middel van straffen. Specifieke afschrikking heeft het doel deviant gedrag door de delictpleger in de toekomst te vermijden. Het verminderen van recidive kan door middel van de negatieve sancties van de straf die de delictpleger ervaart. Doordat de delictpleger negatieve sancties ervaart, kan deze gedepriveerd raken tijdens detentie en hiermee afgeschrikt worden. Afschrikking is het beoogde doel van deprivatie. Het idee bij specifieke afschrikking is dat de delictpleger door afschrikking eerder geneigd zou zijn goed gedrag in de maatschappij te vertonen, wanneer deze hierin terugkeert.

Een andere manier waarop recidive verminderd zou kunnen worden is door middel van de hulp die een gedetineerde aangereikt krijgt tijdens detentie. De gedetineerde wordt op weg geholpen om zichzelf te ontwikkelen door onder andere sociale vaardigheden te leren (Dirkzwager et al., 2009: p. 21). Geconcludeerd kan worden dat algemene afschrikking kan leiden tot handhaving van de orde, versterking van het geheel en benadrukking van de verschillen in de maatschappij. Specifieke afschrikking kan leiden tot handhaving van de orde via de weg van deprivatie en afschrikking van de delictpleger. Tevens kan het leiden tot verbetering van de kansen van een normovertreder in de maatschappij.

Deze scriptie heeft betrekking op specifieke afschrikking, omdat het gaat over de gedetineerde vreemdelingen. Daarom wordt er gekeken of zij door detentie afgeschrikt raken. De mate van afschrikking wordt ook beïnvloed door de omstandigheden waaronder de vreemdeling moest leven buiten detentie. Het verschil in de omstandigheden binnen detentie en buiten detentie heeft effect op de mate van deprivatie die kan optreden. Deprivatie beoogt afschrikking. Deprivatie behelst bijvoorbeeld de volgende aspecten. Het eerste aspect is de ‘angst voor medegedetineerden’ (Bereswill, 2001: p. 267, gelezen in Windzio, 2006: pp. 342-346). Gedetineerden kunnen zich onveilig voelen en kunnen geïntimideerd raken door andere gedetineerden in het detentiecentrum. Het tweede aspect is ‘het verlies van autonomie’ (2001: p. 257; Meyer, 2001: p. 155, gelezen in Windzio, 2006: pp. 342-346). Gedetineerden voelen zich niet als uniek individu behandeld. Het derde aspect dat kan zorgen voor deprivatiegevoelens is ‘sociale isolatie’. De sociale isolatie wordt beïnvloed door de dagindeling (monotoom of niet), het voedsel, scholingsmogelijkheden, sportmogelijkheden en de capaciteit van de ruimten (Sykes, 1971: p. 65, gelezen in Windzio, 2006: pp. 342-346). De

laatste factor is het 'verlies van contact met de buitenwereld'. De gedetineerde heeft weinig of geen contact met familie, vrienden of anderen uit de buitenwereld. Zowel face-to-face, telefonisch, als op een andere wijze hebben zij een verlies aan contact met de buitenwereld (Sykes, 1971: p. 65, gelezen in Windzio, 2006: pp. 342-346). Deze vier aspecten worden de 'pains of imprisonment' genoemd (Windzio, 2006: pp. 342-346). Bij de ene gedetineerde zal de beleving van de deprivatie anders zijn dan bij de ander. Deze theorie gaat ervan uit dat mensen rationele beslissingen nemen. Gedetineerden beoordelen hun situatie op een rationele wijze. De gedetineerde maakt als het ware een bewuste of 'onbewuste' rationele keuze door een vergelijking te maken tussen zijn leefomstandigheden binnen en buiten detentie. Zo een rationele keus wordt verondersteld vanuit de zogenoemde 'rationele keuzetheorie' (Verhoeven, 2001: pp. 201-207). De rationele keuzetheorie gaat ervan uit dat mensen hun gedrag aanpassen op basis van een rationele keuze, ook wel genoemd 'deterrence rationale' (Carlsmith, 2002: p. 285). Dit is een economische verklaring voor gedrag. Homans (1910-1989) noemt dit de 'ruiltheorie'. De uitkomst van deze rationele keuze verschilt per persoon. Het gaat om het ervaren gevoel van deprivatie wanneer de eigen situatie wordt vergeleken. Dit wordt ook wel de 'relatieve deprivatie' genoemd. Gedetineerden vergelijken hun situatie van detentie met hun situatie buiten detentie. Ook vergelijken gedetineerden hun situatie met die van anderen. Een definitie van het begrip relatieve deprivatie luidt als volgt.

(Thienpont, 1999)

'Relatieve deprivatie is het gevoel van onvrede of onrecht dat ontstaat als een individu zijn eigen situatie als onverdiend percipieert, in vergelijking met anderen. [Voor dit onderzoek geldt dat de eigen situatie wordt vergeleken met het verleden, het heden en de toekomst]. Het systeem van de sociale vergelijking werkt ook hier, maar dan met betrekking tot de economische of sociale beloningen. Relatieve deprivatie is het resultaat van interpersoonlijke vergelijking.'

Gedetineerden die in de buitenwereld in betere omstandigheden kunnen leven, ervaren detentiecentra als onprettig en kunnen gedeprimeerd raken en zijn dan afgeschrikt. Deze gedetineerden vinden dat door de detentie de 'kosten' van in Nederland blijven hoger liggen dan de 'baten'. Andersom geldt voor gedetineerden die vooral de 'baten' van detentie zien, dus in die situatie minder 'kosten' hebben in vergelijking met hun leefomstandigheden buiten detentie, dat zij niet gedeprimeerd raken en niet afgeschrikt zullen worden (Leerkes en Broeders, 2010: pp. 839-841). In deze scriptie wordt het resultaat van de deprivatie die

ontstaat doordat de gedetineerde de omstandigheden binnen en buiten detentie met elkaar vergelijkt, de ‘gesaldeerde deprivatie’ genoemd. In het conceptuele model wordt uitgewerkt hoe de gesaldeerde deprivatie wordt bepaald.

Kortom, voor een ‘effectieve’ afschrikking, dient er een gesaldeerde deprivatie te zijn. Deprivatie hangt af van de pains of imprisonment (Windzio, 2006: pp. 342-346). Deprivatie beoogt het doel van afschrikking (Rychlak, 1990: pp. 299-310; Tyler, 2006: pp. 3-4; Verhoeven, 2001; Carlsmith, 2002).

Indien een gedetineerde gedepriveerd raakt en is afgeschrikt, blijft de vraag bestaan of dit betekent dat recidive, het herhalingsgedrag van een gedetineerde crimineel, daalt. Uit eerder gedane studies blijkt dat we er niet vanuit kunnen gaan dat het gewenste effect, een verlaging van recidive, zal optreden. Waarom het gewenste effect uitblijft is te verklaren vanuit de negatieve effecten die worden benoemd in de volgende paragraaf. Dit zijn zogenoemde ‘bijwerkingen’ waar rekening mee gehouden dient te worden. Er kan niet een aanname worden gedaan dat er sprake is van een oorzaak en gevolg relatie tussen detentie, deprivatie en afschrikking, en een verlaging van de recidive.

2.2 Effecten van detentie in theorie

Deprivatie kan negatieve effecten hebben. Mentale en psychische klachten zijn een van de veel voorkomende negatieve effecten (Dirkzwager, et al., 2009). Met deze klachten worden onder andere het niveau van stress en depressiviteit bedoeld (McLoughlin & Warin, 2008: 257). Naast mentale klachten zijn fysieke klachten ook veel voorkomend. Deze klachten komen voor in detentiecentra (Leerkes, 2009). Naast mentale en fysieke klachten kan de detentie zorgen voor een negatief effect op de sociaal-economische status van de gedetineerde. Het zou moeilijker worden om een baan te vinden, geld te verdienen en onderdak te vinden (Dirkzwager, et al., 2009). Dit heeft te maken met het ‘stigma’ dat de gedetineerde opgeplakt krijgt. Dit effect van het stigma wordt ook wel in de ‘labeling theorie’ benoemd (Becker, 1963). In veel beroepen wordt tijdens de sollicitatieprocedure al geïnformeerd of men in aanraking is geweest met de politie of justitie. Hierdoor heeft een gedetineerde bij voorbaat al minder kansen op een goede baan en een goed inkomen in vergelijking tot iemand die niet in aanraking is geweest met de justitie. De sociaal-economische positie van de gedetineerde komt in gevaar en wordt verondersteld te verslechteren na detentie (Dirkzwager, et al., 2009). Een ander negatief effect dat kan

optreden tijdens detentie is dat van criminele besmetting. Dit houdt in dat het contact met andere gedetineerden ervoor kan zorgen dat gedetineerden zich aangetrokken voelen tot het begaan van criminele misdrijven, omdat hun sociale omgeving crimineel is. Hierdoor wordt de kans op recidive hoger. Er is dan sprake van 'besmetting' (Leerkes, 2009; Sutherland, 1934). In detentie is er enkel contact met andere gedetineerde en steeds minder contact met de rest van de samenleving en de eigen familie en vrienden. Dit betekent dat de gedetineerde mettertijd aan moraal verliest. De normen en waarden van de samenleving worden vervangen door normen en waarden van andere gedetineerden. Door deze isolatie treedt tevens een ander negatief effect op, namelijk het verlies aan sociale vaardigheden. Deze negatieve effecten zouden kunnen uitblijven als er straf op een andere manier wordt toegediend, bijvoorbeeld taakstraf (Sutherland, 1934). Hier staat tegenover dat zwaardere straffen en een hoger aandeel van gedetineerden voor een dalende recidive zouden kunnen zorgen door middel van specifieke afschrikking. De gedetineerde ziet in dit geval dat de consequenties heel negatief zijn en zal minder snel een delict herhalen (Rychlak, 1990: p. 314).

Een ander aspect dat het effect van detentie bepaalt, is legitimiteit. Detentie kan een averechtse werking hebben vanwege het gebrek aan ervaren legitimiteit van detentie door de gedetineerde. Legitimiteit is de acceptatie van de straf door de gedetineerde. Het uitgangspunt is dat wanneer mensen hun straf als legitiem ervaren, ze minder geneigd zijn nogmaals een delict te begaan. Recidive wordt lager bij een acceptabele straf (Tyler, 2006: pp. 3-4). Naast legitimiteit zijn er enkele andere te noemen voorwaarden waaraan voldaan moet worden, wil de straf zijn bedoelde werking hebben. Deze voorwaarden zijn dat de straf onvermijdelijk dient te zijn, onmiddellijk toegediend moet worden en in proportie moet zijn. Het in proportie zijn van de straf wordt gelijk gesteld aan legitimiteit. Wanneer een straf volgens de gedetineerde in de juiste proportie is gegeven is, zal deze aan legitimiteit winnen (Van der Laan, 2004: 34-35). Legitimiteit kan beïnvloed worden. Er zijn enkele te noemen factoren die invloed hebben op de legitimiteit die toegekend wordt door de gedetineerde aan de straf. Een daarvan is de zwaarte van de straf. Onder zwaarte worden de omstandigheden waarbinnen de regelovertreder zich begeeft verstaan en de lengte van de straf. De veronderstelling is dat een minder zware straf minder onacceptabel is voor een normovertreder (Tyler, 2006: pp. 3-4). Dit betekent dat de veronderstelling van Rychlak dat een zwaardere straf eerder voor een daling van recidive zou zorgen, onwaar zou zijn. Er was immers geen rekening gehouden met het acceptabel of het onacceptabel zijn van de straf, oftewel de legitimiteit. Tevens hangt

legitimiteit van de straf af van de culturele omgeving waar de gedetineerde uit komt. Wanneer een gedetineerde in zijn omgeving heeft gezien en wellicht ervaren dat er zware straffen zitten op normoverschrijdend gedrag, zal deze de detentie eerder accepteren, en andersom. Denk aan verschillen tussen de Westerse en de Oosterse samenleving (Garland, 1991). Hierop aanvullend wil ik ‘het netwerk’ van de gedetineerde noemen als beïnvloedende factor op legitimiteit. In dit netwerk kan een bepaalde type van gedrag als de norm worden gezien, terwijl ditzelfde gedrag in de Westerse samenleving als een normovertreding kan worden gezien (Coleman, 1990).

Kortom, voor een effectieve afschrikking van een gedetineerde, lijkt er rekening gehouden te moeten worden met de legitimiteit die de gedetineerde aan zijn detentie toekent. Indien dit niet gebeurt, zal de functie van afschrikking; het verminderen van recidive, wegvallen.

In de volgende paragraaf zal dit hoofdstuk worden vertaald naar het onderwerp van deze scriptie, namelijk vreemdelingenbewaring. De relevantie van de literatuur uit paragraaf 2.1 en paragraaf 2.2 voor mijn onderzoek, komt daarbij aan bod.

2.3 Relevantie van de bestudeerde literatuur

De formele functie van vreemdelingendetentie is het fysiek in bewaring stellen van vreemdelingen ten behoeve van de uitzetting (Ist, 2010; DJI, 2010). Echter de functies en de effecten van strafrechtelijke detentie zijn eveneens toe te schrijven aan vreemdelingendetentie. De formele functie van strafrechtelijke detentie was het verminderen van recidive. Voor vreemdelingen die gedetineerd zijn betekent dit dat vreemdelingen in herhaling vallen indien zij na detentie hun onrechtmatige verblijf in Nederland continueren. Anders gezegd, het illegaal in Nederland blijven wordt in deze scriptie aangemerkt als recidive. Het begrip ‘terugkeerbaarheid’ houdt voor dit onderzoek in dat een vreemdeling op korte termijn bereid is terug te keren naar *het land van herkomst*. Wanneer een vreemdeling bereid is Nederland te verlaten en naar een ander land te migreren, een zogenaamd ‘*derde land*’, heeft deze vreemdeling in dit onderzoek geen terugkeerbaarheid. Het ‘bereid’ zijn om terug te keren naar het land van herkomst kan voor elke vreemdeling een andere betekenis hebben. Vreemdelingen zijn bereid terug te keren, wanneer ze dit graag *willen*. Dit kan te maken hebben met hun omstandigheden binnen detentie en deprivatie. Dit willen terugkeren wordt door Cassarino de ‘willingness to return’ genoemd (Cassarino, 2004, gelezen in Leerkes & Galloway, 2011). Het kan ook zo zijn dat een vreemdeling bereid is

terug te keren, maar dit *niet wil*. In dit geval denkt de vreemdeling geen andere keus te hebben dan terug te keren. Ook hier kunnen de omstandigheden en deprivatie een effect gehad hebben op zijn terugkeerbereidheid. Het kan ook zo zijn dat een vreemdeling bereid is terug te keren en dit dus wil of vindt dat hij geen andere optie heeft en daarom bereid is, maar dat de terugkeer feitelijk onmogelijk is. Door Cassarino wordt de mogelijkheid tot terugkeer gedefinieerd met de ‘readiness to return’ (Cassarino, 2004, gelezen in Leerkes & Galloway, 2011). De readiness is mede afhankelijk van de actieve deelname van een vreemdeling om zijn terugkeer te realiseren. Wanneer een vreemdeling niet actief meewerkt aan het terugkeerproces zal zijn readiness, oftewel de terugkeermogelijkheid, veel meer tijd in beslag nemen of wellicht nooit mogelijk worden (Cassarino, 2004, gelezen in Leerkes & Galloway, 2011). Niet alleen de vreemdeling heeft invloed op het bewerkstelligen van zijn terugkeer, maar ook instituties. Een terugkeerbereidheid hebben is niet voldoende om werkelijke terugkeer te realiseren. Werkelijke terugkeer kan bemoeilijkt worden. Voorkomende hindernissen zijn ambassades die niet meewerken voor terugkeer, identificatieproblemen en onvoldoende financiële middelen om terug te keren. Deze hindernissen kunnen ervoor zorgen dat bij een aanwezige terugkeerbereidheid, de werkelijke terugkeer onmogelijk is. In deze scriptie wordt er niet gekeken naar de werkelijke terugkeer. Er wordt onderzocht of detentie een effect heeft op de terugkeerbereidheid van vreemdelingen. Terugkeerbereidheid hangt enerzijds zoals genoemd af van de rationele afweging en anderzijds van de normatieve legitimiteit. Dit conform respectievelijk de rationele keuzetheorie en de legitimiteittheorie.

Een tweede te noemen functie van vreemdelingendetentie is het managen van de ongerustheid over immigratie die heerst onder de bevolking. Deze heeft een overlap met de eerste functie. Door ‘het fysiek in bewaring stellen van vreemdelingen met als doel uitzetting’ wordt eveneens symbolisch een gerust gevoel uitgedragen. Hiermee wordt bedoeld dat vreemdelingendetentie een duidelijke afbakening moet realiseren inzake wie wel tot het Nederlandse grondgebied behoort en wie niet. De staat symboliseert daarmee dat hij controle heeft over de immigratie en brengt een gerust gevoel teweeg (Leerkes en Broeders, 2010: pp. 842-844). Dit wordt door Van Alphen en Berkhof (Van Alphen & Berkhof, 2009) de strategie van de harde aanpak genoemd. Het overheidsbeleid is erop gericht met machtsvertoon haar autoriteit te handhaven en te laten zien dat bepaalde praktijken niet getolereerd worden. Dit is een repressieve, disciplinerende strategie (Van Bochove & Burgers, 2009: 71, gelezen in Van Alphen & Berkhof, 2009: pp. 10-12). Soms worden detentiecentra met opzet in de buurt van vliegvelden gebouwd. Zo kunnen deze het symbool van ‘vertrekpunt’ uitdragen (Leerkes en

Broeders, 2010: pp. 842-844). Deze functie van detentie wordt in dit onderzoek niet onderzocht.

Een derde genoemde functie van detentie is de functie van afschrikking die zou moeten leiden tot een verlaging van recidive (Leerkes en Broeders, 2010; (Dirkzwager, et al., 2009: p. 21), met andere woorden tot het creëren van een terugkeerbereidheid voor wat betreft de vreemdelingendetentie. Uit empirische literatuur over vreemdelingendetentie blijkt dat dit bij lange na niet het effect is dat optreedt. Verondersteld wordt dat onbedoelde neveneffecten ook bij vreemdelingendetentie optreden. De genoemde neveneffecten waren mentale en psychische klachten, fysieke klachten, een verslechterde sociaal economische status, criminele besmetting, verlies van normen en waarden en verlies van sociale vaardigheden (Dirkzwager, et al., 2009). Het negatieve effect van strafrechtelijke detentie van een verslechtering van de sociaal-economische positie van de gedetineerde heeft zijn equivalent in het negatieve effect van vreemdelingenbewaring van tegenwerking van de terugkeer door ambassades. Wanneer terugkeer onmogelijk wordt gemaakt, zal dit voor de illegale vreemdeling betekenen dat deze een gemarginaliseerd leven in Nederland tegemoet gaat en daarom op zoek moet gaan naar overlevingsstrategieën.

Wat betreft de rol van legitimiteit, was het uitgangspunt dat een meer acceptabele straf ervoor zorgt dat recidive daalt (Tyler, 2006: pp. 3-4). Voor dit onderzoek zou dat betekenen dat een minder streng beleid op vreemdelingendetentie voor een grotere terugkeerbereidheid zou kunnen zorgen. De genoemde functies en effecten in acht genomen kan er gezegd worden dat ook voor vreemdelingendetentie vermoedelijk geldt dat er geen sprake is van een simpele oorzaak en gevolg relatie tussen detentie, deprivatie en afschrikking, en een verhoging van de terugkeerbereidheid. Voor een effectieve afschrikking dient er volgens het bestudeerde literatuur in ieder geval ook rekening gehouden te worden met de legitimiteit.

Tot nog toe heb ik uitgelegd dat vreemdelingendetentie een gelijke invulling kent als vreemdelingendetentie. De functies en effecten van strafrechtelijke detentie zijn daarom vermoedelijk toe te schrijven aan vreemdelingendetentie. Uit nieuwe literatuur blijkt dat de formele functie van vreemdelingendetentie medeafhankelijk kan zijn van de migratiemotieven. In de volgende paragraaf worden migratiemotieven besproken en nader uitgelegd hoe migratiemotieven een effect hebben op ‘de bewaring en de uitzetting’ van vreemdelingen.

2.4 Migratiemotieven

In de voorgaande paragrafen van dit hoofdstuk veronderstellen we dat een effectieve afschrikking afhankelijk is van de gesaldeerde deprivatie en de ervaren legitimiteit door de vreemdelingen. Het is de vraag of migratiemotieven mede bepalen of afschrikking plaats vindt. Er zijn drie migratiemotieven te noemen (Meeteren, 2010). De eerste bestaat uit de zogenaamde 'legalizing aspirations'. De tweede zijn de 'investment aspirations' en de derde zijn 'settlement aspirations' (Meeteren, 2010). De vreemdelingen die als migratiemotief de 'legalizing aspirations' hebben zullen het land niet verlaten, voordat ze hun verblijfsdocumenten hebben verkregen. Vreemdelingendetentie verschaft geen verblijfsdocumenten, maar beoogt de vreemdelingen het land uit te zetten. Dus voor vreemdelingen met dit motief is de verwachting dat deprivatie in vreemdelingendetentie weinig effect heeft. Er zal geen terugkeerbereidheid ontstaan voordat de vreemdeling verblijfsdocumenten tot zijn beschikking heeft. Ditzelfde geldt voor de vreemdelingen die 'settlement aspirations' hebben. Deze type vreemdelingen willen zich voorgoed vestigen en dus nooit terugkeren naar het land van herkomst. Dit kan onder andere te maken hebben met de sociale banden in Nederland, een partner in Nederland, de leefsituatie in Nederland, de sociale banden in het herkomstland, een partner in het herkomstland of de leefsituatie in het herkomstland. Het derde migratiemotief is het economische motief dat de vreemdeling tijdelijk in Nederland houdt. Deze worden de 'investment aspirations' genoemd (Meeteren, 2010). De vreemdeling blijft in Nederland tot deze voldoende inkomsten heeft vergaard. Migratiemotieven kunnen ervoor zorgen dat er minder snel een terugkeerbereidheid, omdat de vreemdeling het als onmogelijk acht terug te kunnen keren. Dit zijn bijvoorbeeld politieke migratiemotieven. Hier tegenover staan economische migratiemotieven. Deze kunnen ervoor zorgen dat de vreemdeling eerder geneigd is terug te keren, omdat het voor deze vreemdeling meer mogelijk lijkt terug te keren. Op deze manier kunnen migratiemotieven effect hebben op de functie van 'bewaring met als doel uitzetting'.

Het vreemdelingenbeleid tracht door middel van de inzet van detentie vreemdelingen af te schrikken. De vraag die in dit onderzoek wordt opgeworpen is of afschrikking 'werkt'. Voor een effectieve afschrikking dient er naast de gesaldeerde deprivatie en de legitimiteit, rekening gehouden te worden met de migratiemotieven van de illegalen. Deze kenmerken, kunnen eveneens effect hebben op de afschrikking.

In het analytische deel van deze scriptie, hoofdstuk 5, wordt er rekening gehouden met de typen migranten met verschillende migratiemotieven.

3 Conceptualisering & operationalisering

3.1 Conceptualisering

In dit hoofdstuk worden de attenderende begrippen van dit onderzoek beschreven en meetbaar gemaakt (Neuman, 2007: pp. 110-114). De centrale attenderende begrippen van dit onderzoek zijn; terugkeerbereidheid, specifieke afschrikking, deprivatie, rationaliteit, legitimiteit en migratiemotief.

Allereerst zal ik de term terugkeerbereidheid conceptualiseren, omdat dit het centrale concept van de scriptie is. Het is de afhankelijke variabele van deze scriptie. Een respondent heeft een terugkeerbereidheid wanneer deze bereid is op korte termijn terug te keren naar het land van herkomst. Het maakt voor dit onderzoek niet uit in welke mate de gedetineerde de terugkeer werkelijk wil en of de terugkeer werkelijk wordt bewerkstelligd. Uitgangspunt is dat er een terugkeerbereidheid ontstaat wanneer afschrikkingstheorieën in acht worden genomen. In het conceptueel wordt met een plus (+) aangegeven dat er wel een terugkeerbereidheid aanwezig is. Wanneer er een min (-) staat in het concept model voor het concept terugkeerbereidheid, betekent het dat de respondent niet bereid is terug te keren naar het land van herkomst.

Het tweede te conceptualiseren begrip is specifieke afschrikking. Specifieke afschrikking omvat de afschrikking van delictplegers middels de straffen, zodat de orde in de maatschappij gehandhaafd blijft. De hoop is dat detentie maakt dat de delictpleger afziet van het plegen van een delict in de toekomst. Dit kan door negatieve sancties op te leggen of resocialisatie. In dit geval is dat binnen de klassieke vorm van detentie. De negatieve sancties kunnen deprivatie met zich meebrengen. Dit gezegd hebbende, kom ik tot het derde te conceptualiseren begrip deprivatie. In dit onderzoek gaat het om 'relatieve deprivatie'. Dit is deprivatie in vergelijking tot anderen en ter vergelijking tot andere omstandigheden. Met andere omstandigheden wordt de vergelijking bedoeld tussen de situatie in het verleden en het heden. Genoemde verschijnselen van deprivatie waren psychische – en mentale klachten. Onder het gebrek aan essentiële middelen worden voor dit onderzoek de 'pains of imprisonment' verstaan. Deze zijn het gemis aan veiligheidsgevoelens, het gemis aan autonomie, het gemis aan sociale isolatie en het gemis aan contact met de buitenwereld (Windzio, 2006: pp. 342-346). In dit onderzoek komen de veiligheidsgevoelens, de sociale isolatie, en het contact met de buitenwereld, aan bod. Onveiligheidsgevoelens kunnen gedetineerden hebben doordat ze angst zouden hebben voor medegedetineerden. Uitgangspunt is dat hoe meer angst een

gedetineerde heeft voor zijn medege-detineerde, des te meer dit effect heeft op zijn mate van deprivatie. Het is niet gemakkelijk om angst aantoonbaar te maken. In de data-analyse wordt gezocht naar onveiligheidsgevoelens. De tweede ‘pain of imprisonment’ is de sociale isolatie. Deze wordt meetbaar gemaakt door de leefsituatie te analyseren. De leefsituatie wordt meetbaar gemaakt door te kijken naar de gezondheid van de respondent, de huisvesting, de voeding, de dagindeling, de arbeidsmarktpositie, het levensonderhoud en andere faciliteiten zoals scholingsmogelijkheden en sportmogelijkheden. Uitgangspunt is dat de mate van sociale isolatie een positief effect heeft op de mate van deprivatie. De laatste ‘pain of imprisonment’ is het contact met de buitenwereld. Indicatoren die deze pain meetbaar maken zijn de hoeveelheid telefonisch -, face-to-face -, e-mail – en briefcontact. In de data-analyse wordt gezocht naar sociale contacten. Uitgangspunt is dat hoe minder contact met de buitenwereld, des te meer er sprake is van deprivatie (Windzio, 2006: pp. 342-346). Een belangrijke te noemen notie voor is dat het voor komt dat een respondent op bepaalde aspecten van de detentie negatief reageert en dat dit duidt op deprivatie, terwijl dezelfde respondent op andere aspecten positief reageert en dat dit duidt op geen deprivatie. In een dergelijk geval heb ik een algemeen oordeel geveld over de graad van deprivatie. Hierbij heb ik de ‘positieve’ citaten ten opzichte van de ‘negatieve’ citaten geplaatst en aan de hand van de meest voorkomende een eindoordeel geveld. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat een respondent zich onveilig voelt, maar tegelijkertijd erg tevreden is over de faciliteiten in detentie en geen fysieke of mentale klachten heeft. In dit geval wordt de aanname gedaan dat de respondent niet is gedepriveerd, omdat hij meer positieve citaten geeft dan negatieve citaten die zouden duiden op deprivatie. Dit is de zogenoemde ‘gesaldeerde deprivatie’, genoemd in paragraaf 2.1. Wanneer de respondent relatief meer citaten geeft die erop wijzen dat er sprake is van deprivatie, is er een ‘positief saldo van deprivatie’. In dit geval heeft de respondent te maken met een gesaldeerde deprivatie. Andersom geldt dat wanneer de respondent relatief minder citaten geeft die erop wijzen dat de respondent is gedepriveerd, hebben we te maken met een ‘negatief saldo van deprivatie’. Er is dan geen gesaldeerde deprivatie.

Terugkomend op het concept specifieke afschrikking wordt deze meetbaar wanneer er deprivatie wordt gevonden. Deprivatie beoogt afschrikking. Uitgangspunt is dat een respondent wordt afgeschrikt wanneer deze is gedepriveerd en daardoor een hogere terugkeerbereidheid ontwikkelt.

De genoemde indicatoren van deprivatie zouden bij de gedetineerde moeten leiden tot een rationele afweging. Wanneer er rationeel wordt gedacht dat de omstandigheden buiten

detentie beter waren en dus de kosten van detentie hoger zijn dan de baten, zal er sprake zijn van een gesaldeerde deprivatie die zal leiden tot afschrikking. Dit is het vierde te conceptualiseren begrip. Zoals genoemd is dit een kosten – batenanalyse die de respondent maakt over zijn situatie. Indicatoren die aangeven dat de kwaliteit van het leven is verbeterd of verslechterd zijn ‘beter of slechter’, ‘goed of slecht’.

Het vijfde te conceptualiseren begrip is legitimiteit. Dit concept behelst de acceptatie van detentie door de gedetineerde. Wanneer een gedetineerde vreemdeling de detentie accepteert, denkt dat deze in proportie is, dus niet te licht of zwaar, zal deze de detentie accepteren. Dit leidt in theorie tot een verlaging van recidive en voor de gedetineerde vreemdeling betekent dit een hogere terugkeerbereidheid. Andersom geldt dat wanneer een gedetineerde de straf niet accepteert en er een gebrek is aan legitimiteit, dit volgens de theorie niet zal leiden tot het ontstaan van een terugkeerbereidheid. Dan heeft de mate van afschrikking en deprivatie geen effect op de terugkeerbereidheid, maar de legitimiteit is in dit geval doorslaggevend. Legitimiteit hangt af van de ervaren zwaarte van de straf, de ervaren lengte van de straf, de culturele omgeving waar de gedetineerde uit komt en het netwerk van de gedetineerde.

Het zesde en het laatste te conceptualiseren begrip is het begrip migratiemotief. Wanneer een respondent wegens politieke migratiemotieven is gemigreerd, zal zijn terugkeerbereidheid lager liggen in vergelijking tot een respondent die is gemigreerd wegens economische motieven. Dit komt doordat het migratiemotief effect heeft op de deprivatie van een respondent wat vervolgens weer effect heeft op de terugkeerbereidheid van ene respondent. Het uitgangspunt is dat wanneer een respondent ‘dringende migratiemotieven’ (politieke migratiemotieven) heeft en de intentie om voorgoed of voor langere termijn te vestigen, zal de terugkeerbereidheid van deze respondent lager liggen in vergelijking tot een respondent met ‘minder dringende migratiemotieven’ die de intentie had om voor een bepaalde termijn te migreren.

3.2 Operationalisering

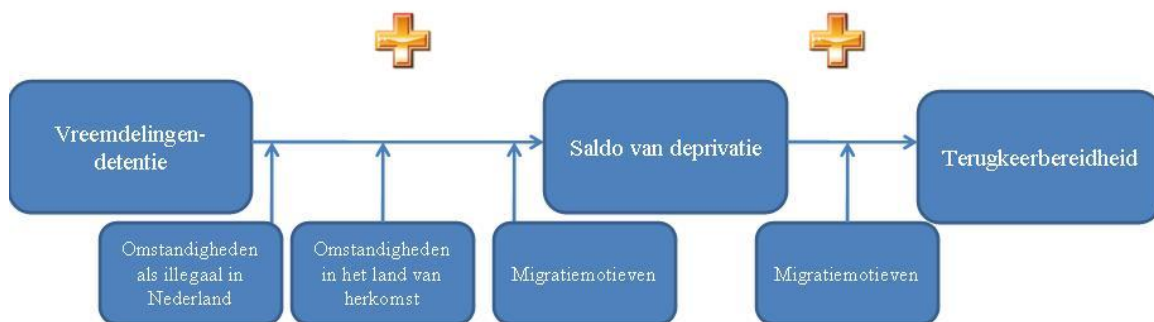
In de volgende figuur ziet u de indicatoren die de attenderende begrippen uit dit onderzoek meetbaar maken.

Begrip	Definitie	Indicatoren die het begrip meetbaar maken
Deprivatie	Het gevoel van een achterstandssituatie in vergelijking tot anderen en zichzelf in het verleden	De pains of imprisonment die meetbaar worden gemaakt met uitspraken over: angstgevoelens, de gezondheidseffecten voor de respondent, de huisvesting, het voedsel, de dagindeling, de arbeidsmarktpositie, het levensonderhoud, scholingsmogelijkheden en sportmogelijkheden, sociale contacten.
Rationele keuze model	Een kosten – batenanalyse over de leefsituatie	Begrippen als ‘slecht, goed, beter en beste’ en uitspraken over wat slecht, goed, beter of het beste is.
Legitimiteit	Acceptatie van de straf	Het oordeel over de juistheid van de zwaarte van de straf en de lengte van de straf.
Terugkeerbereidheid	Bereidheid om terug te willen keren naar het land van herkomst	Uitspraken die de respondent doet over het willen of bereid zijn, terug te keren naar het land van herkomst op korte termijn.
Migratiemotief	Het motief van de vreemdeling om te migreren naar Nederland	Uitspraken die de respondent doet over de redenen om te migreren naar Nederland.

Er is bij de analyse van de databronnen gezocht naar deze indicatoren. Zo kunnen er conclusies getrokken worden of de respondenten gedeprimeerd zijn, of ze hun straf legitiem vinden, welk migratiemotief ze hebben en welk effect dit heeft op hun terugkeerbereidheid.

3.3 Concept model

In dit onderzoek staat de afschrikkingstheorie centraal. Detentie kan deprivatie doen optreden. Ik veronderstel dat de mate van deprivatie rationeel wordt beoordeeld doordat de respondent zijn situatie vergelijkt met de omstandigheden buiten detentie. De mate van deprivatie beïnvloedt wellicht de terugkeerbereidheid. Ook de legitimiteit beïnvloedt wellicht de terugkeerbereidheid. Als laatste wordt verondersteld dat het migratiemotief de terugkeerbereidheid zou beïnvloeden. Het bijbehorende conceptueel model ziet er als volgt uit:

Concept model

3.4 Hoofd & deelvragen

De centrale vraagstelling van dit onderzoek dat hieruit voortvloeit is:

*Vergroot vreemdelingendetentie de terugkeerbereidheid onder gedetineerde vreemdelingen en kan dit verklaard worden aan de hand van afschrikkingstheorieën?
Wat is de rol van de ervaren legitimiteit van detentie door de vreemdeling hierin?*

Deelvragen die zullen helpen deze vraagstelling te beantwoorden zijn:

Deelvraag 1A: Is er sprake van deprivatie tijdens de detentie ten opzichte van de omstandigheden van de vreemdeling in Nederland?

Deelvraag 1B: Is er sprake van deprivatie tijdens de detentie ten opzichte van de omstandigheden van de vreemdeling in het land van herkomst?

Deelvraag 2: Vergroot deprivatie de terugkeerbereidheid?

Deelvraag 3: Welke rol speelt de ervaren legitimiteit van detentie door de vreemdeling wanneer we kijken naar de terugkeerbereidheid?

4 Data en methoden

4.1 Databronnen

In deze paragraaf worden de gebruikte databronnen beschreven. Er zijn twee databronnen geanalyseerd. De eerste databron die ik heb geanalyseerd is de studie van Van Kalmthout. De tweede databron is de studie van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit. Dit is de databron die ik zelf heb gegenereerd. Aan de hand van de databron van Van Kalmthout en van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit kom ik tot een typologie van respondenten. Deze typologie is ontstaan door gebruikmaking van het theoretische kader. Er wordt gekeken of de bestudeerde theorie overeind blijft of wordt ontkracht. Dit is het toetsende deel van de scriptie.

Deze typologie wordt als kader gehanteerd. Om de typen te onderscheiden worden kenmerkende citaten genoemd.

Vervolgens wordt de databron van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit gebruikt om te kijken welke nieuwe typen of bevindingen er gevonden worden. Dit is het exploratieve deel van de scriptie.

In de volgende subparagrafen wordt er meer informatie gegeven over de bronnen en mijn deelname aan het onderzoek.

4.1.1 Databron: Van Kalmthout

Kalmthout heeft in 2003 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd bestaande uit 17 interviews onder de gedetineerde vreemdelingen in Ter Apel, en 47 interviews in Tilburg. De interviews die in Ter Apel zijn afgenomen worden door Van Kalmthout afgekort met PITA en de interviews die in Tilburg zijn afgenomen worden afgekort met PIT. In totaal zijn dit 64 interviews. Van de 64 interviews heb ik 30 interviews bestudeerd. De reden voor dit aantal is dat de diepte-interviews geanalyseerd zijn tot het moment dat er geen nieuwe informatie meer verkregen werd en ik de antwoorden van de respondenten 'herkende'. Dit was het geval na 30 interviews bestudeerd te hebben. Van de 30 interviews boden 5 onvoldoende informatie over de concepten van het conceptuele model. Hierdoor was het onmogelijk om de data van deze 5 interviews op te nemen in de dataresultaten. In totaal bestaan de dataresultaten dus uit 25 geanalyseerde interviews van Van Kalmthout.

Omdat de respondenten niet altijd de Nederlandse taal beheersten zijn de interviews, afhankelijk van de spreektaal van de respondent, afgenomen in zes talen, namelijk Arabisch, Frans, Nederlands, Engels, Chinees en Joegoslavisch. De interviews zijn uitgewerkt in het Nederlands. De interviews zijn afgenomen door 10 interviewers.

De beperking van dit onderzoek is dat het verschil in terugkeerbereidheid van voor – en na detentie niet is gemeten. De aanname die ik doe is dat het in deze interviews gaat om de terugkeerbereidheid na detentie. Dit doe ik omdat de interviews zijn afgenomen terwijl de respondent in detentie was. Als er een terugkeerbereidheid aanwezig is, veronderstel ik dat deze is veroorzaakt door de detentie.

Een tweede beperking van dit onderzoek is dat de interviews zijn afgenomen in de detentiecentra. Dit is niet een natuurlijke omgeving waar de respondenten zich in bevinden. Hierdoor kan er een gebrek aan vertrouwen ontstaan en is er een kans dat de respondenten informatie achterwege laten of de waarheid verdraaien voor het eigen belang. Wanneer de omstandigheden het meetresultaat beïnvloeden, kan de interne validiteit van de resultaten afnemen. Interne validiteit houdt in dat de interviewer meet wat hij beoogt te meten, dus dat het antwoord waarheidsgetrouw is. De gevonden data zouden de resultaten moeten bieden waarnaar de interviewer op zoek is. Wanneer voldaan wordt aan het doel van de vragenlijst is er sprake van een valide onderzoek. Dit houdt in dat de respondent de antwoorden geeft op de gestelde vragen (Burns & Bush, 2011: pp. 215-216).

De onnatuurlijke omgeving kan ook effect hebben op de betrouwbaarheid van het onderzoek. In een andere omgeving zou dezelfde respondent afwijkende antwoorden kunnen geven. Het onderzoek is dan niet consistent en er kan sprake zijn van toevalsmetingen (Burns & Bush, 2011: pp. 215-216).

4.1.2 Databron: Onderzoek van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit

Dit is een kwalitatieve studie met diepte-interviews. De studie gaat over de invloed van vreemdelingendetentie op de terugkeerbereidheid van gedetineerde vreemdelingen. Het is een studie van exploratieve aard. De studie onderzoekt via welke mechanismen detentie van invloed is op de terugkeerbereidheid bij gedetineerde vreemdelingen. Om een bepaalde referentiekader hierover te hebben is er een theoretisch literatuuroverzicht geschreven en een conceptueel model ontworpen. De diepte-interviews zijn afgenomen bij gedetineerde vreemdelingen die verdeeld over Nederland in bewaring zijn geplaatst. Het streven was om 80 interviews in de maanden mei en juni 2011 af te nemen. In werkelijkheid zijn er 82 interviews

afgenomen. De respondenten zijn in totaal afkomstig uit 33 verschillende landen. De interviewers hebben de interviews in totaal in zes verschillende talen afgenomen, waaronder het Nederlands en het Engels. Een deel van de interviews zijn uitgewerkt in het Nederlands en ene ander deel in het Engels. De respondenten zijn willekeurig geselecteerd en verdeeld over verschillende detentiecentra. De bewoners van de detentiecentra zijn uitgenodigd voor de interviews. De respondenten die besloten mee te werken werden geïnterviewd door IOM werknemers en studenten van de Erasmus Universiteit (Kox, 2011). De interviews werden afgenomen door in totaal 8 interviewers, waarvan 4 werkzaam bij het IOM, 1 werkzaam bij de Erasmus Universiteit en 3 studenten van de Erasmus Universiteit te Rotterdam. De studenten hebben de interviews in het kader van hun master scriptie afgenomen. De studenten hebben de interviews samen met de begeleider van de Erasmus Universiteit afgenomen, dit is de scriptiebegeleider de heer Arjen Leerkes. Nadat de interviews waren afgenomen, zijn deze uitgewerkt. Vervolgens zijn de data verwerkt in een data-matrix. Ik heb zelf geparticipeerd in het afnemen en het uitwerken van de diepte-interviews. Het type interviews dat is afgenomen door het IOM en de Erasmus Universiteit is een half gestructureerde interview die redelijk open is. Dit type interview wordt ook wel ‘The standardized open ended interview’ (Flick, 2009) genoemd of de semi-gestructureerde vragenlijst (Kox, 2011: p. 3). Dit interviewtype is redelijk gestructureerd. Er zijn opeenvolgende thema’s en vragenlijsten vastgesteld (Flick, 2009).

Het onderzoek van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit kent ook de beperking van de detentieomgeving, eveneens genoemd bij de beperkingen van het onderzoek van Van Kaltmhout.

Een verrijking van dit onderzoek is dat het wel het verschil in terugkeerbereidheid van voor – en na detentie meet. Een tweede verrijking van dit onderzoek is dat er expliciet is gevraagd naar de relatie tussen detentie en terugkeerbereidheid.

4.2 Methoden van onderzoek

In deze paragraaf wordt beschreven wat de methode is van het analyseren van de diepte-interviews. Het doel bij het afnemen van diepte-interviews in kwalitatief onderzoek is het inzichtelijk maken van het betekenisstelsel van een groep. Het gaat om het begrijpen van het handelen en denken van personen vanuit de betekenisverbanden die deze personen zelf hanteren. Het constructivisme beschrijft dit goed. In het constructivisme is het niet van belang wat ‘echt waar’ is, maar wel de betekenisgeving van mensen te doorgronden. Wanneer

interviews worden geanalyseerd kunnen er twee aspecten onderscheiden worden. Als eerste het 'semantische aspect'. Dit is wanneer data letterlijk wordt overgenomen. Het tweede aspect is het 'pragmatische aspect'. Er wordt gezocht naar de praktische betekenis van de zin. Om dit te verhelderen geef ik een voorbeeld. Stel dat een geïnterviewde zegt 'mijn leven heeft geen betekenis meer'. Het semantische aspect zou aannemen dat het leven van de geïnterviewde betekenisloos is. Dit is de semantische interpretatie. Deze interpretatie heeft een objectief karakter. Het pragmatische aspect zou op zoek gaan naar datgene wat geïnterviewde hiermee bedoelt. Deze zin kan in dit geval betekenen dat de geïnterviewde gedeprimeerd is geraakt. Voor kwalitatief onderzoek is het van belang om op zoek te gaan naar het pragmatische aspect. Hierbij moeten de uitspraken van de geïnterviewde voorzichtig worden geïnterpreteerd (Flick, 2009). Diepte-interviews vormen het meest gangbare type van interviews en zijn relevant om de vraag naar individuele achtergronden, motieven en ervaringen te beantwoorden (Flick, 2009). In deze scriptie wordt het effect van detentie op de terugkeerbereidheid van gedetineerde vreemdelingen inzichtelijk gemaakt.

Dit onderzoek is theorievormend. Het is een inductieve studie met een exploratief karakter (Neuman, 2007). De ambitie van theorievormend onderzoek is dat er wordt gekeken of de bestaande theorie kloppend is. Vervolgens is de ambitie dat deze theorie wordt aangevuld en eventueel aangepast. Deze ambities worden ook in dit onderzoek aangehouden.

Als grondkennis om theorie te kunnen vormen is er allereerst kennis opgedaan omtrent het onderwerp vreemdelingendetentie. Er is een theoretisch kader geschreven aan de hand van literatuuronderzoek. Aan het theoretisch kader worden attenderende begrippen ontleend. Deze vormen de basis voor deze scriptie. Vanuit dit theoretische kader wordt het onderzoek vervolgd. De tweede fase behelst het deelnemen aan de studie die is gedaan door het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit. Dit vormt het empirische deel van deze scriptie. In dit deel zijn de diepte-interviews afgenomen. Nadat deze waren afgenomen, zijn deze uitgewerkt. Hiervoor is gebruik gemaakt van een datamatrix waarin de attenderende begrippen voorkomen. Hierna volgt de analyse van de interviews. Hieruit komt voort dat de theorieën over deze begrippen deels uitkomen. Dit is de toetsing van de bestaande theorie door te kijken of het concept model overeind blijft. In dit deel is er gekeken of de theorie kloppend is. Dit is het deductieve element van deze scriptie (Holton, 2007). Voor een ander deel geeft de analyse nieuwe inzichten. In dit geval gaat het over de elementen die van invloed zijn op de terugkeerbereidheid van gedetineerde vreemdelingen. Nieuwe bruikbare

aanknopingspunten voor verdere theoretische ontwikkeling worden gezocht en waargenomen. Dit wordt ook wel serendipiteit genoemd (Regouin & Siegers, 2010). De theorie wordt hier aangevuld en eventueel aangepast. Dit is de inductieve, theorievormende deel van deze kwalitatieve studie (Flick, 2009).

Als laatst wordt er een rapportage gemaakt van de analyse. Hierin worden kwalitatieve, nieuwe niet veronderstelde denkrichtingen, besproken (inductief). Ook wordt besproken welke elementen uit het theoretisch kader opgaan voor de studie (deductief).

In de conclusie wordt besproken of terugkeerbereidheid door afschrikkingstheorieën vergroot kan worden aan de hand van de verkregen kennis en inzichten uit deze scriptie. Er wordt een antwoord gegeven op de centrale vraagstelling en beleidsaanbevelingen worden gedaan.

4.3 Methoden van data-analyse

In deze paragraaf wordt beschreven hoe databronnen zijn geanalyseerd. Dit gebeurt door gebruikmaking van de constant vergelijkende methode. Individuele gevallen worden met elkaar vergeleken. Continu worden de volgende twee vragen gesteld ‘Wat is de overeenkomst met voorgaande gevallen?’ en ‘Wat zijn de verschillen met voorgaande gevallen?’ (Strauss and Corbin, 1990). Deze vragen worden beantwoord tijdens het analyseren van de interviews. Hierbij is er voornamelijk gelet op de centrale concepten van dit onderzoek, namelijk; terugkeerbereidheid, specifieke afschrikking, deprivatie, rationaliteit, legitimiteit en migratiemotief.

Bij data-analyse zijn er vier fasen te onderscheiden. Dit zijn de fasen exploratie, specificatie, reductie en integratie. Tijdens de eerste fase heb ik de interviews gelezen. Terwijl ik dit deed lette ik op de genoemde attenderende concepten. Tijdens de fase specificatie zijn citaten die gaan over de centrale concepten genoteerd. Deze informatie over centrale concepten is geplaatst in een datamatrix op thema. Een voorbeeld van een thema is bijvoorbeeld het thema ‘deprivatie’. De datamatrix op thema is een hulpmiddel voor het theoretisch coderen van de informatie (Holton, 2007). In de reductiefase zijn met behulp van de datamatrix typen van respondenten onderscheidden. In de integratiefase zijn groepen van respondenten onderscheiden en benoemd. Er wordt verantwoord hoe deze groepen zich verhouden tot de theorie. Deze typologie worden in paragraaf 5.1 benoemd. Deze is ontstaan aan de hand van de databron van Van Kalmthout en het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit. Er wordt gekeken of de bestudeerde theorie kloppend is door voornamelijk het concept model te toetsen. Aan de hand hiervan ontstaat een typologie. In paragraaf 5.2 worden nieuwe

inductieve inzichten omtrent de relatie tussen vreemdelingendetentie en de terugkeerbereidheid benoemd. Deze elementen zijn waargenomen uit de databron van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit. De theorie wordt in deze paragraaf aangevuld en eventueel aangepast.

5 Resultaten

5.1 Het onderzoek van Van Kalmthout

5.1.1 Dataresultaten: Van Kalmthout

In deze paragraaf wordt de dataset van Van Kalmthout en van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit geanalyseerd.

Van de dataset van Van Kalmthout zijn er 25 interviews gebruikt voor de resultaten. De interviews die in Ter Apel zijn afgenomen, worden door Van Kalmthout afgekort met PITA en de interviews die in Tilburg zijn afgenomen, worden afgekort met PIT.

Van de dataset van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit zijn alle 82 interviews gebruikt.

In deze paragraaf worden de twee datasets gebruikt om te komen tot een typologie van respondenten. Van deze typen presenteer ik kenmerkende citaten. Ook eventuele nieuwe bevindingen worden besproken.

De centrale concepten uit het conceptuele model zijn; terugkeerbereidheid, specifieke afschrikking, deprivatie, rationaliteit, legitimiteit en migratiemotief. Onderzocht wordt of deprivatie en legitimiteit effect hebben op de terugkeerbereidheid. De mate van deprivatie van een respondent kan bepaald worden als zijn omstandigheden in detentie vergeleken worden met zijn omstandigheden als illegaal in Nederland. De mate van deprivatie kan eveneens bepaald worden wanneer zijn omstandigheden in detentie vergeleken worden met zijn omstandigheden in het land van herkomst. Beide vormen van deprivatie hebben effect op de terugkeerbereidheid. Deprivatie en legitimiteit resulteren in respondenten die wel of niet terug willen. Zo kan er bepaald worden of deprivatie en legitimiteit effect hebben gehad op de terugkeerbereidheid. In de centrale vraagstelling werd er dan ook gezocht naar de invloed van afschrikking op de terugkeerbereidheid. Zoals eerder genoemd zijn afschrikking en deprivatie verwante concepten. Deprivatie beoogt afschrikking. Deprivatie is het middel tot afschrikking. Er is gezocht naar het effect hiervan op de terugkeerbereidheid.

Kortom, in deze analyse ben ik op zoek gegaan naar het antwoord op de hoofdvraag bij ieder respondent.

Hiervoor heb ik de deelvragen gesteld aan ieder respondent. De vragen die ik heb gesteld zijn:

1. Is de respondent gedepriveerd ten opzichte van zijn illegaal verblijf in Nederland?
2. Is de respondent gedepriveerd ten opzichte van zijn situatie in het land van herkomst?
3. Vindt de respondent de detentie legitiem?
4. Is de respondent bereid om terug te keren?

Per respondent ben ik op zoek gegaan naar de antwoorden op deze vragen. Naar aanleiding van deze vragen heb ik een typologie ontwikkeld. Deze kunt u terugzien in voetnoot ¹.

Aan de hand van deze typologie ben ik gekomen tot vier verschillende typen van respondenten.

Het eerste type respondent noem ik de pragmatische meewerkers. Dit is groep 1. Dit zijn de respondenten die door pragmatische overwegingen willen meewerken aan terugkeer. Deze groep respondenten is gedepriveerd ten opzichte van hun omstandigheden in het land van herkomst. Ze weten dat ze het beter hadden in het land van herkomst. Een deel van deze groep is ook gedepriveerd ten opzichte van het illegale verblijf in Nederland. Dit deel heeft het beter in Nederland als illegaal in vergelijking tot in de detentie. De mate van deprivatie verschilt per respondent. Er is bij alle respondenten sprake van een gesaldeerde relatieve deprivatie. Het gevolg hiervan is dat de gesaldeerde deprivatie wegens de detentie een terugkeerbereidheid ontwikkelt.

1

	Pragmatisch	Normatief
Meewerker	X	X
Tegenwerker	X	X

Het conceptueel model van deze groep ziet er als volgt uit.

Respondentengroep 1 /
pragmatische meewerker

Vervolgens ik een kenmerkend citaat presenteren voor deze groep respondenten.

(Pit 90) *

‘Ik kan niet meer tegen de gevangenis, ik ben hier in de gevangenis ziek geworden. Ik heb psychische klachten en ik word nu door de psycholoog behandeld. Ik heb bewust gekozen om deel te nemen aan de “arbeid”, niet om het geld die ik daar verdien, maar vooral voor de afleiding. Ik word gek als ik op de kamer kom. Ik kan niet meer denken in die kleine ruimte. Ik zal ze [mijn landgenoten, HW] zeker vertellen dat ze niet illegaal naar Nederland moeten komen, want Nederland is heel streng voor de illegale vreemdelingen. Ik was beter af in mijn thuisland. Ik haat dit. Ik heb de politie gezegd dat ik terug zou willen gaan naar mijn land, maar ik kan niet aan een bewijs komen dat ik uit Palestina kom. Het probleem is dat de politie geen vertrouwen in ons “illegalen” heeft. Als ik bewijs had, was ik de 4de maand dat ik hier was, al terug gegaan naar mijn land. Als ik vrij kom ga ik naar België of naar Italië. In deze landen is het niet zo streng als je illegaal opgepakt wordt. Je krijgt niet meer dan 2 maanden straf en dan word je weer vrij gelaten.’

* Interview afgenomen in Tilburg, van respondentnummer 90.

Dit type respondent is gedeprimeerd door de vreemdelingendetentie omdat zijn omstandigheden in het land van herkomst beter waren. Voor een deel van deze groep geldt ook dat de omstandigheden als illegaal in Nederland beter waren. Het gaat erom dat we bij deze groep vinden meer negatieve citaten die wijzen op deprivatie te zien, dan positieve

citaten. Het saldo van de deprivatie is positief. Factoren die de respondent benoemt die effect hebben op de deprivatie zijn onder andere de capaciteit van de ruimte en de niet individuele behandeling. Dit zijn aspecten van de genoemde pains of imprisonment (Windzio, 2006), namelijk sociale isolatie en het verlies van autonomie. Wat betreft de gezondheidsverschijnselen hebben we, eveneens als in dit interview, in het theoretische kader gezien dat dit een effect is van afschrikking. De deprivatie heeft zijn doel van afschrikking bereikt.

Wat opvalt, is dat legitimiteit niet ter sprake is gekomen. Dit komt doordat legitimiteit bij deze groep geen rol heeft gespeeld in de bepaling van de terugkeerbereidheid. Er is ook een groep respondenten gevonden waarbij legitimiteit naast deprivatie wel een rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van de terugkeerbereidheid. Deze groep zijn de pragmatische & normatieve meewerkers. Dit is groep 2. Deze groep heeft te maken met een gesaldeerde deprivatie en accepteert de detentiestraf. Het gevolg van het positieve saldo van deprivatie en de legitimiteit van de detentie ontwikkelen samen een terugkeerbereidheid bij de respondentengroep. Het conceptueel model van deze groep ziet er als volgt uit.

Respondentengroep 2 /
pragmatische & normatieve
meewerker

Nu zal ik een kenmerkend citaat presenteren voor deze groep respondenten.

(INT 14) *

‘In the beginning we got more bread than we do now. I’m detained for 9 months now, the conditions are getting worse. The food became less. Contacts with others outside the detention centre become less and less.

I think, my intentions to return enlarged since I'm detained. I think it must be having something to do with lack of freedom. What is a man without his freedom? I think my wish to return became bigger than when I lived in freedom. It is the law to detain me. [de detentie vanwege het gebrek aan verblijfsrecht in Nederland, HW]. I cannot think anything wrong about the law. It is the law. I just don't have the freedom I used to have.'

* Interview van respondent nummer 14, afgenomen door het IOM / de EUR.

Ook dit type respondent is gedepriveerd door de vreemdelingendetentie omdat zijn omstandigheden buiten detentie beter waren. De respondentgroep had het beter in het land van herkomst en een deel van de groep had het ook beter als illegaal in Nederland. Er is bij deze groep sprake van een gesaldeerde deprivatie. De respondent benoemt onder andere de voeding, de vrijheid en het sociale contact. Dit zijn aspecten van de genoemde pains of imprisonment (Windzio, 2006), namelijk sociale isolatie en het verlies van contact met de buitenwereld. Hiernaast benoemt de respondent dat hij de detentie legitiem vindt. Zowel de deprivatie als de legitimiteit lijkt een rol te spelen bij de ontwikkeling van een terugkeerbereidheid. De toekenning van de legitimiteit aan detentie lijkt echter niet een doorslaggevende factor te zijn voor de ontwikkeling van een terugkeerbereidheid, omdat het niet de enige factor is die de terugkeerbereidheid doet ontwikkelen. Ook het pragmatische aspect, de deprivatie, speelt een rol. Ik noem de rol van de legitimiteit om deze reden een zogenaamde 'secundaire rol'. De deprivatie zorgt er samen met de toekenning van legitimiteit ervoor dat er een terugkeerbereidheid ontstaat. De detentie bereikt zijn doel tot afschrikking bij deze respondentengroep. Detentie heeft 'gewerkt' volgens de theorie.

Het derde type respondent noem ik de pragmatische tegenwerkers. Dit is groep 3. Dit zijn de respondenten die door pragmatische, oftewel rationele overwegingen, niet willen meewerken aan terugkeer. Deze groep respondenten is wel gedepriveerd maar heeft geen positieve saldo van deprivatie. De respondentengroep is niet voldoende gedepriveerd om terug te keren naar land van herkomst. De belangrijkste reden van het gebrek aan een terugkeerbereidheid ligt in het feit dat de groep geen positief saldo van deprivatie heeft ten opzichte van het land van herkomst. In het herkomstland heeft de respondentengroep het minder goed. De respondentengroep heeft het nog altijd beter in Nederland, zowel in detentie en als illegaal in

Nederland, in vergelijking tot in het land van herkomst. Het conceptueel model van deze groep ziet er als volgt uit.

Respondentengroep 3 /
Pragmatische tegenwerker

Nu zal ik een kenmerkend citaat presenteren voor deze groep respondenten.

(Pita 39) *

‘In de cel had ik geen televisie en ik mocht verder niets, zelfs niet luchten. Ik kom uit Albanië. Daar ben ik ruim 4 jaar geleden weggegaan, omdat ik problemen had. Ze [de problemen, HW] zijn zo erg dat ik absoluut niet terug wil. Het is daar nog onveiliger. Ik wil niet naar een ander land. Ik wil in Nederland blijven. Wanneer de politie zegt, je bent vrij maar je moet Nederland wel verlaten, doe ik dat niet, dan blijf ik toch illegaal in Nederland. Ik zou niet weten waar ik anders heen moet gaan. Ik heb hier mijn vrienden en vriendin, zij helpen mij wel. Ze proberen maar, maar ik ga echt niet terug.’

* Interview afgenomen in Ter Apel, van respondentnummer 39.

Dit type respondent is gedepriveerd door de vreemdelingendetentie omdat zijn omstandigheden buiten detentie beter waren. Factoren die de respondent benoemt die effect hebben op de deprivatie zijn onder andere de vrijheid, de faciliteiten en het voedsel. Dit zijn aspecten van de genoemde pains of imprisonment (Windzio, 2006), namelijk sociale isolatie. De deprivatie bereikt zijn doel van afschrikking niet bij deze groep, doordat er geen sprake is van een gesaldeerde deprivatie.

Het vierde type respondent noem ik de pragmatische & normatieve tegenwerker. Dit is groep 4. Dit zijn de respondenten waarbij zowel de beperkte deprivatie door detentie en het gebrek

aan legitimiteit een rol heeft gespeeld in het ‘niet’ ontstaan van een terugkeerbereidheid. Deze groep heeft eveneens te maken met een bepaalde mate van deprivatie. Ook deze groep is niet voldoende gedeprimeerd dat er gesproken kan worden over een gesaldeerde mate van deprivatie. De groep is, net als groep 3, gedeprimeerd ten opzichte van het illegaal verblijf in Nederland, maar heeft geen positieve saldo van deprivatie ten opzichte van het land van herkomst. Het verschil met groep 3 is dat deze groep de detentie onacceptabel vindt. Legitimiteit speelt een rol bij deze groep. De combinatie van een gebrek aan een gesaldeerde deprivatie en een gebrek aan legitimiteit zorgt ervoor dat de respondentengroep geen terugkeerbereidheid ontwikkelt. Het conceptueel model van deze groep ziet er als volgt uit.

Respondentengroep 4 /
pragmatische & normatieve
tegenwerker

Vervolgens zal ik kenmerkende citaten presenteren voor deze groep respondenten.

(Pita 85) *

‘In 1994 ben ik van beroep militair geworden. Ik ben toen benaderd door enkele leden van FIS Front Islamique Du Salut. Ik moest medicijnen leveren tijdens de burgeroorlog. Toen ik niets meer kon betekenen voor hen als leverancier van medicijnen gingen zij [leden van de FIS, HW] naar mijn vader en hebben gezegd dat ik moest stoppen met mijn werk en als ik het niet zou doen, dan zullen ze mij en mijn familie vermoorden. Toen ben ik naar Nederland gevlucht. Wij worden hier uitgebuit. Zij gebruiken ons om te werken en om geld te verdienen. Niemand maakt zich druk over ons lot, jij kan hier creperen en toch gaat men ervan uit dat er geen onrecht aan de illegalen wordt gedaan. Onterecht was ik veroordeeld voor 8 maanden gevangenisstraf. Mensen worden hier vast gezet terwijl ze niets gedaan hebben. De

36

criminelen of drugsdealers blijven niet zo lang vast zitten. Zij [mijn familie, HW] weten niet dat ik vast zit, ik durf niet te vertellen. Ik schaam me kapot om te vertellen dat ik illegaal ben en vast zit en ook daarom kan ik echt niet terug. Ook niet omdat het gevaarlijk is [in het land van herkomst, HW]. Ik ben in totaal drie keer bij het consulaat van Algerije geweest en telkens heb ik geen Laissez-Passez [reisdocument, HW] gekregen. Overal in Duitsland, Zwitserland en in Frankrijk krijgen de gedetineerden meer geld en worden nooit zolang vastgehouden. In Nederland, al ben je 3 of 4 keer in bewaring is hetzelfde jij moet ieder keer toch langer zitten en aan het werk gezet.’

* Interview afgenomen in Ter Apel, van respondentnummer 85.

(Pit 15)

‘Eigenlijk interesseert het niemand waar ik ben, waar ik leef, waar ik werk of hoe ik aan het geld kom. Nu heb ik hier al 8 maanden voor niets gezeten, 8 maanden is niet normaal. Er is totaal geen sprake van mensenrecht. Wat jullie ons aan doen in de gevangenis is niet menselijk. Ik zal niet gaan [naar het land van herkomst, HW] omdat dit oneerlijk is en omdat ik echt niet terug kan [naar het land van herkomst, HW], maar ik ga wel zeker weg uit Nederland.’

* Interview afgenomen in Tilburg, van respondentnummer 15.

Dit type respondent is gedepriveerd door de vreemdelingendetentie omdat zijn omstandigheden buiten detentie beter waren. Er is sprake van een bepaalde mate van deprivatie. De aspecten sociale isolatie en het verlies van autonomie van de pains of imprisonment (Windzio, 2006) worden benadrukt. Hiernaast benoemt de respondent de onjuistheid van de detentie.

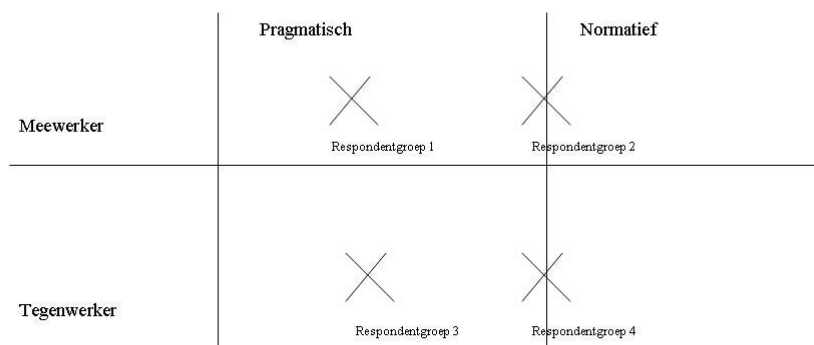
De respondent heeft geen positieve saldo van deprivatie ten opzichte van zijn land van herkomst. De respondent is wel gedepriveerd, maar niet zoveel dat er een gesaldeerde deprivatie ontstaat. Hierdoor ontstaat er geen terugkeerbereidheid. De respondentengroep benoemt eveneens het gebrek aan legitimiteit. In theorie zou het gebrek aan legitimiteit ervoor zorgen dat de respondentengroep vastbesloten is om Nederland niet te verlaten. Echter blijkt uit het interviewcitaat dat deze respondentengroep bereid is te vertrekken uit Nederland. Legitimiteit speelt dus niet op die manier een rol op de terugkeerbereidheid, zoals gesuggereerd in de theorie. Legitimiteit zorgt er namelijk niet voor dat de respondentengroep

standvastig het delict voortzet, oftewel het onwettig bevinden op Nederlands grondgebied. Legitimiteit speelt niet de rol die we reeds hebben kunnen lezen in de theorie. Welke rol legitimiteit wel speelt wordt in paragraaf 5.2 besproken. De kanttekening die ik wil maken behorende bij de derde vraag ‘Vindt de respondent de detentie legitiem?’ is dat er naast legitimiteit ook een andere normatieve overweging gevonden is ook een rol lijkt te spelen in de bepaling van de terugkeerbereidheid. Schaamte lijkt de terugkeerbereidheid te beïnvloeden.

Migratiemotieven lijken eveneens een rol te spelen. Migratiemotieven hebben te maken met de veiligheidsgevoelens van respondenten. De respondent heeft angst voor de terugkeer vanwege het migratiemotief (Pita 85). Hiermee worden politieke migratiemotieven van asielzoekers bedoeld. Migratiemotieven zijn pragmatische overwegingen, omdat ze een effect hebben op het saldo van deprivatie.

We hebben gezien dat bij respondentgroep 2 en 4 zowel het pragmatische aspect als het normatieve aspect een rol speelt. Dit betekent dat de typologie, na deze empirische observatie er als volgt komt uit te zien ².

2

De meeste respondenten uit de dataset van Van Kalmthout en het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit vallen onder respondentengroep 4. De groep is niet bereid om terug te keren naar het land van herkomst. Dit komt doordat er geen sprake is van een gesaldeerde relatieve deprivatie hiernaast lijkt legitimiteit een rol te spelen.

De typologie bevestigt de theorie gepresenteerd in het theoretische kader. Het ontwikkelen van deze typologie is de theoretische verzadiging (Holton, 2007) in deze scriptie.

Er zijn eveneens nieuwe bevindingen (Regouin & Siegers, 2010) gekomen uit de analyse van deze dataset.

De eerste nieuwe bevinding is dat legitimiteit een zogenaamde ‘secundaire rol’ inneemt en dat het niet een zodanig effect heeft op de terugkeerbereidheid zoals was besproken in de theorie. Een andere normatieve overweging dat effect lijkt te hebben op de terugkeerbereid is schaamte. Welke rol deze speelt, wordt besproken in paragraaf 5.2.

De tweede nieuwe bevinding die ik wil benoemen naar aanleiding van het bestudeerde materiaal is dat de illegale respondenten het migratiebeleid als strenger ervaren ten opzichte van andere Europese landen. Dit hebben we gezien bij bijvoorbeeld respondent ‘Pit 90’ en ‘Pit 15’. Voor deze groep van de respondenten lijkt Europa een oplossing te zijn na de ervaren detentie in Nederland en om zo ook niet terug te hoeven naar het land van herkomst. Het doel van deze groep is het verkrijgen van verblijfsdocumenten om een beter bestaan op te bouwen. In de volgende paragraaf komt deze groep nader aan bod.

5.1.2 Conclusie

Tot nog toe hebben we gezien dat er een typologie ontstaat die de theorie bevestigt. De relaties tussen vreemdelingendetentie, deprivatie en de terugkeerbereidheid zijn gevonden. Ook het effect van het migratiemotief op de terugkeerbereidheid hebben we teruggezien. Het concept waarbij de theorie ontkracht wordt, is het concept legitimiteit. Legitimiteit speelt niet een dermate grote rol zoals u heeft kunnen lezen in het theoretisch kader. Het bepaalt namelijk niet de terugkeerbereidheid van een respondent. Welke rol het wel speelt wordt onderzocht en besproken in de volgende paragraaf.

Ook zijn er nieuwe elementen gevonden in deze analytische paragraaf. De allereerst te noemen nieuwe element is de normatieve overweging schaamte dat een rol lijkt te spelen in de bepaling van de terugkeerbereidheid. Welke rol dit precies is wordt besproken in de volgende paragraaf.

Het tweede nieuwe element dat we hebben gevonden in deze analytische paragraaf is dat er een grote groep aanwezig is die na detentie geen terugkeerbereidheid ontwikkelt, maar wel bereid is Nederland te verlaten. Meer informatie over deze groep wordt in de volgende paragraaf gegeven.

5.2 Het onderzoek van het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit

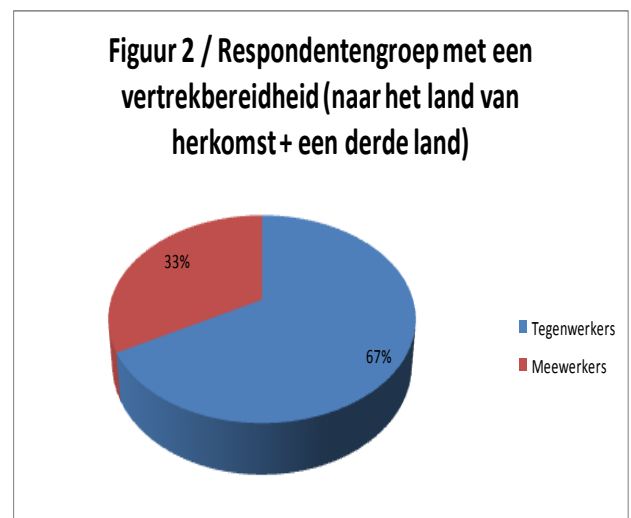
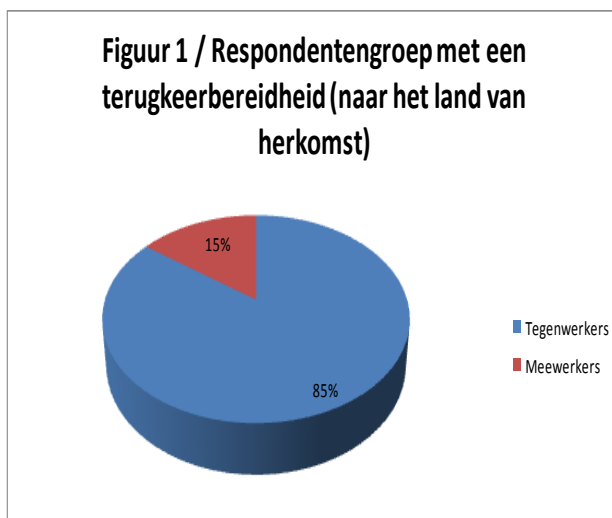
5.2.1 Dataresultaten: Onderzoek van het IOM & de Erasmus Universiteit

Deze paragraaf is een aanvulling op de vorige paragraaf. In deze paragraaf worden uitspraken gedaan over enkel het gegenereerde materiaal door het IOM en de Erasmus Universiteit. Er worden aanvullingen gedaan op de bestaande theorie en de ontwikkelde typologie. Nieuwe inductieve inzichten omtrent de relatie tussen vreemdelingendetentie en de terugkeerbereidheid worden gezocht en besproken. Hiervoor zijn alle 82 interviews die afgenomen zijn door het IOM in samenwerking met de Erasmus Universiteit geanalyseerd.

Detentie heeft in dit onderzoek bij een hele beperkte groep gezorgd voor afschrikking. Om exact te zijn gaat het hier om een percentage van 15% dat een terugkeerbereidheid ontwikkelt na de ervaren detentie. Dit is respondentengroep 3 en 4 bij elkaar. Het overgrote deel van de respondenten, namelijk 85%, is niet bereid om terug te keren naar het land van herkomst. Dit is respondentengroep 1 en 2 bij elkaar. Detentie heeft bij deze groepen niet het gewenste effect gehad van bewaring met als einddoel uitzetting. Een opvallend effect dat we zien is dat er een redelijke groep gevonden is die wel bereid is te vertrekken uit Nederland, in plaats van uitzetting. Het doel van uitzetting naar het land van herkomst wordt niet bereikt. Deze groep die bereid is te vertrekken uit Nederland is wel gedepriveerd, maar niet voldoende gedepriveerd ten opzichte van het land van herkomst. De groep besluit te vertrekken, omdat deze het in Nederland dermate slecht heeft. Toch is de groep niet bereid terug te keren naar het land van herkomst, dit komt doordat de groep het in het land van herkomst nog slechter heeft ten opzichte van Nederland. Met andere woorden; deze groep heeft geen positieve saldo van deprivatie ten opzichte van het land van herkomst, maar wel een positieve saldo van deprivatie ten opzichte van het illegaal verblijf in Nederland.

Voor het gemak zal ik deze groep met de intenties om Nederland te verlaten, maar niet terug te keren naar het land van herkomst, de groep met 'de bereidheid om naar een derde land te

gaan' noemen. Deze groep met de bereidheid om naar een derde land te gaan behelst een redelijk hoog percentage, namelijk 18% van de totale respondentengroep. Wanneer we de groep met de 'terugkeerbereidheid' en de groep met 'de bereidheid om naar een derde land te gaan' bij elkaar optellen, komen we op een aanzienlijk hoger percentage dan we in eerste instantie hebben gemeten. Nu is 33% van de totale respondentengroep bereid om te 'vertrekken'. Deze totale groep, die of bereid is terug te keren naar het land van herkomst of naar een derde land, wordt in dit onderzoek de groep met een 'vertrekbereidheid' genoemd. In de volgende twee figuren wordt dit schematisch weergegeven.

We zien in bovenstaande taartdiagrammen dat er een betere verdeling komt tussen de respondenten die meewerken en die tegenwerken, wanneer we de eerste figuur vergelijken met de tweede figuur. We kunnen concluderen dat er een kleine groep is die afgeschrikt lijkt te zijn wanneer we naar figuur 1 kijken. Wanneer we naar figuur 2 kijken zien we dat die groep die is afgeschrikt aanzienlijk groter wordt. Dit betekent dat detentie met 33% van de totale respondentengroep een zekere mate van deprivatie en specifieke afschrikking teweeg heeft gebracht.

De volgende bevinding die ik wil benoemen gaat over het concept legitimiteit. We hebben in de vorige paragraaf gezien dat legitimiteit niet een dermate grote rol lijkt te spelen, zoals was besproken in de theorie. De vraag blijft bestaan welke rol legitimiteit dan wel speelt. Legitimiteit kan zelfstandig geen effect hebben op de terugkeerbereidheid van een respondent. Legitimiteit kan wel ervoor zorgen dat respondenten bepaald gedrag gaan vertonen.

Respondenten kunnen extra gaan tegenwerken wanneer er sprake is van een gebrek aan legitimiteit van detentie. Dit extra tegenwerken hebben we teruggezien in bepaalde gedragingen. In de volgende interview citaat leest u een voorbeeld van dit extra tegenwerkende gedrag.

(INT 82) *

‘Als je niet met respect wordt behandeld geef je ook minder terug. Het is geen respect dat ik in detentie zit. Je doet bijvoorbeeld alsof je voor alles een tolk nodig hebt terwijl je het best begrijpt.

Maar als ik met meer respect zou worden behandeld en ik niet in detentie zat, zou ik eigenlijk ook niet teruggaan, maar het is gewoon oneerlijk dat ik hier zit.’

* Interview van respondent nummer 82, afgenomen door het IOM / de EUR.

Dit extra tegenwerkende gedrag worden door Scott (Scott, 1985) ‘verborgen vormen van verzet’ genoemd. Deze worden door personen die in afhankelijke posities zitten vertoond (Scott, 1985). Dit is uiteraard ook het geval bij de respondentengroep. De conclusie is dat legitimiteit geen zelfstandig effect heeft op de terugkeerbereidheid van een persoon, maar juist een averechtse werking kan hebben. Die averechtse werking wordt geuit in het gedrag van de gedetineerde.

Een ander aspect dat een averechtse werking op de terugkeerbereidheid lijkt te hebben is de normatieve overweging schaamte. Schaamte vanwege detentie kan er voor zorgen dat een gedetineerde minder gemotiveerd raakt om terug te gaan. In dit geval schamen de respondenten zich om terug te keren naar het land van herkomst als ‘ex-gedetineerde’. Dit is een stigma. Dit versterkt het gevoel dat ze niet bereid zijn terug te keren. Schaamte is een effect van detentie en heeft een negatieve invloed op de terugkeerbereidheid. In de volgende interviewcitaten geef ik enkele voorbeelden van respondenten waarbij schaamte een averechtse werking heeft op de terugkeerbereidheid.

(Pita 85) *

‘Zij [mijn familie, HW] weten niet dat ik vast zit, ik durf niet te vertellen. Ik schaam me kapot om te vertellen dat ik illegaal ben en vast zit en ook daarom kan ik echt niet terug. En ook niet omdat het gevaarlijk is [in het land van herkomst, HW].’

* Interview afgenomen in Ter Apel, van respondentnummer 85.

(INT 79) *

‘Under which conditions would you consider return? You give me money to start life in Cameroon. What do you think? I cannot return from jail and also empty handed. That’s a shame [terugkeren zonder geld en uit de gevangenis, HW]. Return just like that.’

* Interview van respondent nummer 79, afgenomen door het IOM / de EUR.

Een ander aspect dat ervoor zorgt dat de terugkeerbereidheid uitblijft zijn migratiemotieven. Migratiemotieven hebben niet alleen een versterkende werking op het ontstaan of uitblijven van de terugkeerintentie, maar lijken het te kunnen bepalen. Dit zien we aan de groep respondenten met de politieke migratiemotieven. Bij deze groep bereikt detentie nauwelijks zijn doel. De respondenten met deze migratiemotieven hebben vrijwel nooit een terugkeerbereidheid. Er is wel sprake van deprivatie bij deze groep, maar geen sprake van een positieve saldo van deprivatie ten opzichte van het land van herkomst. Dit heeft te maken met de onveilige situatie in het land van herkomst. Als volgt zal ik enkele interviewcitaten geven van respondenten met politieke migratiemotieven.

(INT 67) *

‘Ik heb vanaf het moment dat ik gevangen zit verschillende ziektes opgelopen. Ik vind mezelf eigenlijk wel zielig: mijn leven liep in Afghanistan gevaar en daarom ben ik hier gekomen. En hier kom ik in de gevangenis; ik vind het verbazingwekkend en het doet pijn aan mijn hart. Alles is hier slecht. Ik kan niet terug. Mijn leven loopt daar gevaar. Dus voor mijn eigen veiligheid kan ik niet terug gaan.’

* Interview van respondent nummer 67, afgenomen door het IOM / de EUR.

(INT 6) *

‘Toen ik wegging, had ik geen plan. Ik had daar [in het land van herkomst, HW] een goed leven. Ik moest vluchten voor hulp en ik wist niet hoe het zou lopen. Uit mijn informatie via internet, via vrienden en van CNN blijkt dat het er niet veilig is door de politieke situatie en de criminaliteit. Dat maakt het land onveilig, dus kan ik er niet naartoe gaan ook al heb ik het hier [in Nederland als illegaal en in detentie] zo slecht.’

* Interview van respondent nummer 6, afgenomen door het IOM / de EUR.

De volgende bevinding die ik wil benoemen gaat over de leeftijd van de respondenten. Detentie lijkt bij jongere respondenten minder effect te hebben in vergelijking tot oudere

respondenten. Jongeren zijn relatief minder vaak bereid om terug te keren naar het land van herkomst. Dit betekent dus dat jongeren relatief minder vaak een gesaldeerde deprivatie hebben ten opzichte van het land van herkomst.

Wanneer beiden, zowel jongere respondenten als oudere respondenten, zijn gedeprimeerd, zullen de jongere respondenten relatief minder vaak een terugkeerbereidheid ontwikkelen. Jongeren kunnen in dit geval een bereidheid om naar een derde land te gaan ontwikkelen.

In de datamatrix die ik heb gebruikt voor de analyse van de data, heb ik de respondenten in leeftijd gecategoriseerd. Er is een tweedeling gemaakt. De respondenten die zijn geboren in 1980 of later, zijn de jongere respondenten. De respondenten die voor 1980 zijn geboren, zijn de oudere respondenten. De volgende interviewcitaten zijn het resultaat van deze tweedeling en illustreren het effect van leeftijd op de terugkeerbereid.

(INT 23 – oudere respondent) *

‘Er zijn ramen die niet open kunnen. De ventilatie werkt niet. Het eten is niet lekker. Er zijn te weinig activiteiten om van de routine af te zijn. Er is geen geschikt dagprogramma. Ik snap niet hoe het werkt en waarom ik dat [detentie, HW] nu krijg. Ik denk dat er iets mis is met de wet. Ik had het idee om naar Europa te reizen om daar een beter leven [in economische zin, HW] op te bouwen. En toen ik hier vast zat, wilde ik weg van hier. Je maakt wat mee in detentie. Dat wil ik niet meer en daarom wil ik niet meer blijven. Ik wil gewoon weg. Ik kan het niet meer. Het zit me tot hier. Ik wil alleen maar naar Marokko [het land van herkomst, HW]. Ik ben nu 42 en word steeds ouder. Ik ben nog niet getrouwd en ik heb geen kind. Terug is mijn enige optie om van deze frustratie af te komen.’

* Interview van respondent nummer 6, afgenomen door het IOM / de EUR.

(INT 39 – jongere respondent) *

‘I was missing my friends, sometimes sleep on streets, I had no job, It was not safe [when living irregularly in the Netherlands, HW]. This [detention, HW] is not good. Not appropriate because I am not a criminal. Safety is not good [in detention, HW], I am everyday in the room. This [being in the room, HW] gives stress. But I will get out and try. I do not want to return. My life is in Europe.’

Het lijkt zo te zijn dat oudere respondenten bij een gelijke mate van deprivatie als de jongere respondenten, minder doorzettingsvermogen hebben en meer gefrustreerd raken en het

daarom opgeven. Het is in ieder geval een belangrijke vraag voor nader onderzoek wat de reden van het verschil in terugkeerbereidheid is.

De laatste bevinding uit de data van het IOM en de Erasmus Universiteit die ik wil benoemen gaat over de rol van de ambassades bij het terugkeren van de respondenten. Ambassades spelen een grote rol in de werkelijke terugkeer van de respondenten. Nadat de terugkeerbereidheid ontstaat door de respondent, start het werkelijke proces van identificatie en terugkeer. Dit proces lijkt verhinderd te worden door ambassades. Er is een respondentengroep gevonden die bereid is terug te keren, maar dit onmogelijk wordt gemaakt door ambassades. De 'readiness to return' zoals genoemd in het theoretisch kader (Cassarino, 2004), ontbreekt. Ambassades lijken niet altijd mee te werken aan het bewerkstelligen van de terugkeer van gedetineerde vreemdelingen. Dit terwijl ambassades formeel verplicht zijn een geïdentificeerde vreemdeling terug te nemen en te sturen naar het land van herkomst. Ambassades lijken zich niet altijd te houden aan deze gemaakte afspraak. De volgende interviewcitaten illustreren deze rol van de ambassades.

(INT 82) *

'Nederland heeft geen recht om me vast te zetten. Ik kom asiel vragen. Ik ben niet illegaal. In andere landen zit je niet vast. Ik zeg, stuur me naar Turkije en dan zeggen ze [ambassades, HW] nee. Vanaf 2009 wil ik terug naar Turkije, omdat ik in de gevangenis zit.'

* Interview van respondent nummer 82, afgenomen door het IOM / de EUR.

(Pita 85) *

Ik ben in totaal drie keer bij het consulaat van Algerije geweest en telkens heb ik geen Laissez-Passez [reisdocument, HW] gekregen.

* Interview afgenomen in Ter Apel, van respondentnummer 85.

5.2.2 Conclusie

In deze paragraaf hebben we aanvullingen gedaan op de theorie. We hebben geconstateerd dat detentie bij een zeer beperkte groep effect heeft, namelijk bij 15% van de totale respondentengroep. Detentie heeft een veel groter effect wanneer we ook de respondenten die bereid zijn naar een derde land te gaan, erbij optellen. Bij deze groep is er sprake van een

gesaldeerde deprivatie ten opzichte van het illegaal verblijf in Nederland en niet ten opzichte van het herkomstland.

Verder hebben we gezien dat legitimiteit alleen geen effect heeft op de terugkeerbereidheid, maar wel een averechtse werking kan hebben door middel van gedragingen, de zogenoemde verborgen vormen van verzet. Niet alleen legitimiteit heeft een averechtse werking op de terugkeerbereidheid, maar ook schaamte kan dit hebben. Schaamte wordt veroorzaakt door detentie en heeft een negatieve invloed op de terugkeerbereidheid.

Hiernaast hebben migratiemotieven een sterk effect op de terugkeerbereidheid. In dit geval speelt detentie een minimale rol. Het migratiemotief bepaalt of er een terugkeerbereidheid ontstaat of dat deze uit blijft. Bij respondenten met politieke migratiemotieven lijkt er nauwelijks een terugkeerbereidheid te ontstaan.

Als laatste is het effect van leeftijd op de terugkeerbereidheid behandeld. Bij respondenten jonger dan 30 jaar lijkt detentie relatief minder vaak een terugkeerbereidheid te ontwikkelen. De veronderstelling is dat dit te maken heeft met het grotere doorzettingsvermogen van jongere respondenten, maar dit is een onderzoeksvraag die nog onbeantwoord is en waarop vervolgonderzoek wordt geadviseerd.

6 Conclusie en discussie

6.1 Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk wordt er aan de hand van de onderzoeksresultaten een antwoord gegeven op de centrale hoofdvraag en de daarbij behorende deelvragen. Aansluitend worden waar mogelijk onderzoeksaanbevelingen en beleidsaanbevelingen gedaan.

Deelvraag 1A: Is er sprake van deprivatie tijdens de detentie ten opzichte van de omstandigheden van de vreemdeling in Nederland?

Bij vrijwel de totale respondentengroep is er sprake van deprivatie tijdens de detentie ten opzichte van de omstandigheden in Nederland. Detentie is vrijheidsontnemend en wordt vaak aangemerkt als onrechtvaardig. Hierdoor treden negatieve effecten op zoals gezondheidsklachten.

Deelvraag 1B: Is er sprake van deprivatie tijdens de detentie ten opzichte van de omstandigheden van de vreemdeling in het land van herkomst?

Bij vrijwel de totale respondentengroep is er sprake van deprivatie. Er zijn aspecten van deprivatie waaruit blijkt dat de respondenten het beter hebben in Nederland, maar tegelijkertijd zijn er ook aspecten van deprivatie genoemd bij dezelfde respondenten waaruit blijkt dat de respondenten het beter hebben in het land van herkomst. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat de respondent ervaart dat hij het in Nederland slecht heeft omdat de capaciteit van de ruimte waarin hij leeft en beweegt in Nederland kleiner is ten opzichte van het land van herkomst. Dezelfde respondent kan het onveilig vinden in het land van herkomst en veiliger in Nederland. De optelsom van de aspecten van deprivatie bepalen of de respondent gedepriveerd is. In dit onderzoek is dit het saldo van de deprivatie genoemd. Er is een kleine groep gevonden dat een positieve saldo van deprivatie heeft ten opzichte van het land van herkomst. Dit betekent dat er een kleine groep aanwezig is die vindt dat deze het beter heeft in het land van herkomst. Dit wetende is het logische en gevonden gevolg hiervan dat er een kleine groep aanwezig is waarbij er een terugkeerbereidheid ontstaat.

Zoals gezegd zijn vrijwel alle respondenten wel gedepriveerd, alleen blijkt uit de resultaten dat dit niet betekent dat ze een positieve saldo van deprivatie hebben en dus daarom niet teruggaan. Een deel van deze gedepriveerde respondenten zoekt een uitweg door naar een derde land te gaan. Hierdoor krijgt niet alleen de Nederlandse staat te maken met

gedepriveerde vreemdelingen, maar ook andere landen binnen de Europese Unie. Deze vreemdelingen zoeken vaak op eigen initiatief in veel gevallen een manier om naar een ander, vaak Europese, land te gaan. Dit terwijl ‘De Dienst Terugkeer en Vertrek’ in Nederland verantwoordelijk is voor het zelfstandige en gedwongen vertrek van vreemdelingen die niet in Nederland mogen blijven. Zij heeft als doel het vertrek uit Nederland en het vertrek naar het herkomstland te stimuleren (De Dienst Terugkeer en Vertrek, 2011). Deze dienst lijkt zijn taak niet volledig uit te kunnen voeren. Doordat deze dienst, door hindernissen als het niet meewerken van ambassades en respondenten, zijn taak niet volbrengt, wordt het voor vreemdelingen mogelijk om uit te wijken naar een derde land binnen de Europese Unie. Dit is een onbedoeld effect van detentie.

Deelvraag 2: Vergroot deprivatie de terugkeerbereidheid?

Deprivatie vergroot bij respondentengroep 1 en 2 de terugkeerbereidheid. Deze groepen zijn zodanig gedepriveerd dat de aspecten van deprivatie een positieve optelsom opleveren. Bij deze groepen is er sprake van een positief saldo van deprivatie ten opzichte van het land van herkomst en ten opzichte van het illegale verblijf in Nederland. Bij de groepen 3 en 4 vergroot deprivatie niet de terugkeerbereidheid. Bij deze groepen geldt dat er geen positieve saldo van deprivatie ontstaat. Zij hebben het nog altijd beter in Nederland in vergelijking tot hun land van herkomst.

Een specifieke groep waarbij detentie nauwelijks effect lijkt te vertonen zijn jongere respondenten. Jongere respondenten ontwikkelen ten opzichte van oudere respondenten relatief minder vaak een terugkeerbereidheid. Verondersteld wordt dat jongere respondenten ambitieuzer zijn zich in Nederland of Europa te vestigen. Een relatief groot deel van de jongere respondenten heeft dan ook een bereidheid om naar een derde land te gaan. Deze groep jongere respondenten hebben een positief saldo van deprivatie ten opzichte van het illegale verblijf in Nederland, maar niet ten opzichte van het land van herkomst. Deze groep jongeren heeft het in Nederland of in een ander Europees land nog altijd beter in vergelijking tot in hun land van herkomst. Oudere respondenten hebben relatief vaker een positief saldo van deprivatie ten opzichte van het illegale verblijf in Nederland en ten opzichte van het land van herkomst.

Een andere specifieke groep waarbij deprivatie de terugkeerbereidheid niet vergroot, is de respondentengroep met politieke migratiemotieven. Detentie vertoont nauwelijks effect bij deze groep, omdat het voor de respondenten onveilig is om terug te keren naar het land van

herkomst. Op deze manier hebben migratiemotieven effect op de mate van deprivatie. Het gevolg hiervan is dat er een niet een positief saldo van deprivatie ontstaat en respondenten niet bereid zijn terug te keren naar het land van herkomst.

Deelvraag 3: Welke rol speelt de ervaren legitimiteit van detentie door de vreemdeling wanneer we kijken naar de terugkeerbereidheid?

De ervaren legitimiteit door de vreemdeling speelt niet een dermate grote rol als bestudeerd in de theorie. Legitimiteit heeft geen direct effect op de terugkeerbereidheid. Het vertoont wel ‘verborgen vormen van verzet’. Dit zijn gedragsverschijnselen waarmee de respondent extra tegen werkt. Legitimiteit vertoont dus een neveneffect. Ook schaamte vertoont een neveneffect die niet verondersteld werd in de theorie. Schaamte zorgt ervoor dat respondenten nog minder gemotiveerd zijn om een terugkeerbereidheid te ontwikkelen, omdat ze het vanwege hun detentieverleden niet durven terug te keren naar het land van herkomst. Schaamte is een averechtse werking die optreedt door detentie.

6.2 Eindconclusie

De centrale hoofdvraag van dit onderzoek was:

Vergroot vreemdelingendetentie de terugkeerbereidheid onder gedetineerde vreemdelingen en kan dit verklaard worden aan de hand van afschrikkingstheorieën?

Wat is de rol van de ervaren legitimiteit van detentie door de vreemdeling hierin?

Vreemdelingendetentie vergroot de terugkeerbereidheid bij gedetineerde vreemdelingen die een positief saldo van deprivatie ervaren ten opzichte van het illegale verblijf in Nederland en ten opzichte van het land van herkomst.

Vreemdelingendetentie vergroot de vertrekbaarheid bij gedetineerde vreemdelingen die een positief saldo van deprivatie hebben ten opzichte van het illegale verblijf in Nederland, maar een negatief saldo van deprivatie ten opzichte van het land van herkomst. Dit is een relatief grote groep in vergelijking tot de groep die een terugkeerbereidheid heeft. Het effect dat vreemdelingendetentie heeft op de terugkeerbereidheid is dus relatief kleiner dan de groep met een vertrekbaarheid. Ook spelen andere aspecten als de leeftijd en het migratiemotief een belangrijke rol.

Wat betreft legitimiteit hebben we kunnen lezen dat deze geen direct effect vertoont met de terugkeerbereidheid. Legitimiteit neemt een secundaire rol in. Het heeft een averechtse werking op het willen meewerken van de respondent.

Gezien het beperkte effect van detentie wanneer we de terugkeerbereidheid als doel nemen, is het de vraag of detentie de meest geschikte methode is om illegaal verblijf tegen te gaan. Het formele doel van vreemdelingendetentie was ‘het fysiek in bewaring stellen van vreemdelingen ten behoeve van de uitzetting.’ Het doel van uitzetting naar het land van herkomst wordt minimaal bereikt. Om deze reden verdienen alternatieven op detentie meer aandacht. Echter is gebleken dat er bij een relatief grote groep een vertrekbaarheid ontstaat. Wanneer we de vertrekbaarheid als doel nastreven, kunnen we vaststellen dat dit doel voor een grote respondentengroep bereikt wordt.

Ik heb in dit onderzoek de terugkeerbereidheid van gedetineerde vreemdelingen proberen te verklaren vanuit afschrikkingstheorieën. Hieruit is gebleken dat de relaties tussen de centrale concepten; vreemdelingendetentie, deprivatie en de terugkeerbereidheid; zijn teruggevonden. Ook het effect van het migratiemotief op de terugkeerbereidheid hebben we terug gezien. Enkel voor het centrale concept legitimiteit wordt de theorie ontkracht.

Hiernaast is de theorie aangevuld. Leeftijd lijkt effect te hebben op de terugkeerbereidheid van vreemdelingen. Ook is beschreven welke rol legitimiteit heeft en dat naast legitimiteit de normatieve overweging schaamte eveneens een rol speelt. Beiden zijn neveneffecten van detentie en lijken een averechtse werking te hebben. Een laatste te noemen aanvulling op de theorie is dat er een vertrekbaarheid ontstaat. Dit is niet per definitie een positief effect van detentie, aangezien het ervoor zorgt dat andere Europese landen te maken krijgen met de vreemdelingen die Nederland niet wil. Het volgende model is ontwikkeld aan de hand van de bevestigde theorie en de aanvullingen erop.

6.3 Aanbevelingen

Tot nog toe hebben we gezien welke effecten vreemdelingendetentie vertoont. Bij een groep ontstaat er een terugkeerbereidheid, bij een grotere groep ontstaat er een vertrekbereidheid, maar bij de grootste ontstaat er geen van beide. Bij deze grootste groep worden de bedoelde functies van detentie niet bereikt. Hier komt nog bij dat we onbedoelde neveneffecten zien optreden. In deze paragraaf worden beleidsaanbevelingen gedaan omtrent vreemdelingendetentie.

De belangrijkste aanbeveling die ik wil doen gaat over de nieuwe gevonden elementen in dit onderzoek.

- Onderzoek naar de gevonden rol van legitimiteit, met als einddoel de neveneffecten die hierbij zouden optreden, weg te nemen.
- Onderzoek naar de gevonden rol van schaamte, met als einddoel de neveneffecten en de averechtse werking op de terugkeerbereidheid, weg te nemen.
- Onderzoek naar het verband tussen leeftijd en de terugkeerbereidheid van gedetineerde vreemdelingen.

Naast dat deze nieuwe elementen nader onderzoek verdienen, zal ik enkele aanbevelingen die wetenschappelijk en maatschappelijk een bijdrage kunnen leveren aan vreemdelingendetentie.

We hebben gezien dat een relatief grote groep van de respondenten bereid is om te migreren naar een derde land. Het formele doel van bewaring en uitzetting naar het land van herkomst wordt bij deze groep niet bereikt. Verondersteld wordt dat deze groep vreemdelingen na detentie naar een derde land binnen Europa zal gaan. Dit is niet het doel van detentie en ook niet gunstig voor de derde landen. Dit is een onbedoeld effect van vreemdelingendetentie. Dit neveneffect vereist een gemeenschappelijk vreemdelingenbeleid binnen de Europese Unie, zodat derde landen geen uitweg zijn voor vreemdelingen. Vreemdelingen lijken de illusie te hebben dat het beleid compleet verschilt. Hiermee doel ik op de kans om opgepakt te worden als vreemdeling, de detentielengte en de meer toegankelijke arbeidsmarkt. Andere Europese landen lijken minder ‘streng’ te zijn volgens respondenten. Ik adviseer om deze reden meer voorlichting te geven in Nederlandse detentiecentra over het gemeenschappelijke beleid. Ook lijkt het mij raadzaam om te investeren in de grenscontroles binnen de Europese Unie zelf.

De aanbeveling die ik wil doen gaat over de vreemdelingen met politieke migratiemotieven. Bij deze groep vertoont vreemdelingendetentie nauwelijks effect en is het om deze reden erg relevant deze groep nader te onderzoeken. Dit is de groep asielzoekers in Nederland. Wanneer asielaanvragen worden geweigerd bij respondenten met dit migratiemotief, ontstaat er een deprimerende cirkel in het leven van deze groep vreemdelingen. Deze cirkel begint met migratie naar Nederland, aanvraag voor asiel, verblijf als illegaal in Nederland, afwijzing van de asielaanvraag en detentie. Deze cirkel blijft voortbestaan en wordt niet doorbroken. Deze cirkel levert een hoge kostenpost door het beschikbaar stellen van de detentieplaatsen. Niet alleen levert het een kostenpost, maar ook kunnen er neveneffecten optreden voor Nederland. Deze groep komt, of in Nederland of in een ander Europees land als illegaal terecht na detentie. Dit betekent dat de groep moet overleven als illegaal en zal op zoek gaan naar overlevingsstrategieën. Het illegale bestaan van de gedetineerde vreemdeling kan resulteren in een gemarginaliseerd leven. Dit kan betekenen dat de vreemdeling zijn uitvlucht gaat zoeken in zwart werk of criminele activiteiten als overlevingsstrategie. Dit kan zowel voor Nederland, als een ander Europees land schadelijk zijn.

De cirkel wordt niet doorbroken, omdat er nooit een positief saldo van deprivatie ontstaat. Het komt erop neer dat deze groep niet te depriveren is ten opzichte van het land van herkomst. Dat betekent dat deze groep of in Nederland zal blijven, of een uitweg zal zoeken in een ander (Europees) land. Zoals hiervoor gezegd, is het een neveneffect van het vreemdelingenbeleid van Nederland wanneer vreemdelingen besluiten naar een ander Europees land te gaan. Dit effect willen we niet bereiken met vreemdelingendetentie, dus zijn we genoodzaakt om op een andere manier met deze groep om te gaan dan we al doen. Het lijkt mij raadzaam voor Nederland om minder streng om te gaan met de asielaanvragen en wat meer ruimte te geven aan de asielaanvragers. Concreet betekent dit dat het quotum voor asielaanvragen heroverwogen moet worden, aangezien het voor zowel de vreemdelingen als voor Nederland geen oplossing is om de asielaanvragers te weigeren. Een tweede concrete manier is dat Nederland meer contact maakt met de contacten van de vreemdeling in het land van herkomst. De individuele situatie van de vreemdeling in het land van herkomst zal de beslissingsfactor moeten worden voor het toelaten of weigeren van een vreemdeling.

De derde en laatste aanbeveling die ik wil doen gaat over de buitenlandse ambassades die op institutioneel niveau de terugkeer van gedetineerde vreemdelingen lijken te verhinderen. De ambassades zijn formeel verplicht de geïdentificeerde vreemdelingen terug te nemen naar het

land van herkomst. Deze afspraken lijken niet altijd nagekomen te worden. Dit kan ermee te maken hebben dat deze ambassades geen gemarginaliseerde burgers willen opnemen in hun maatschappij. Dit is een stigma waarmee gedetineerde vreemdelingen te maken kunnen krijgen. Dit stigma is een neveneffect dat kan optreden bij het detineren van personen (Rychlak, 1990; Dirkzwager et al., 2009; Foucault, 1977, gelezen in Garland, 1991: pp. 135-137). De vreemdeling heeft zich in het detentiecentrum niet kunnen resocialiseren wat wel een van de genoemde functies van het detineren van personen was (Rychlak, 1990; Dirkzwager et al., 2009; Foucault, 1977, gelezen in Garland, 1991: pp. 135-137). Dit stigma wordt dus veroorzaakt doordat vreemdelingen zichzelf niet voldoende hebben kunnen ontwikkelen. De manier om van dit stigma af te komen lijkt mij door resocialisatieprogramma's aan te bieden in detentiecentra voor vreemdelingen. Deze resocialisatieprogramma's dienen ervoor dat het stigma van gedetineerde vervalft of vervaagt. Om deze reden zouden deze programma's over aansluitende onderwerpen moeten gaan. Concreet zou dit kunnen betekenen dat gedetineerde vreemdelingen scholing krijgen over bijvoorbeeld communicatievaardigheden, agressiviteit, de wet en regelgeving, normen en waarden.

In dit onderzoek hebben we getoetst en gezien dat de theorie over detentie bruikbaar is. Ook hebben we nieuwe aanknopingspunten gevonden voor verdere theoretische ontwikkeling.

7 Literatuurlijst

Alphen, Van & Berkhof (2009). *Helpende of harde hand? Een analyse van het beleid omtrent de opvoeding in Rotterdam*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Sociologisch Werkstuk 2009.

Amnesty International (2008). *The Netherlands: The detention of irregular migrants and asylum-seekers 2008*. London: Amnesty International.

Amnesty International EU office (2008) Geraadpleegd op 20-03-2011, gelezen op www.amnesty-eu.org/static/documents/2008/Joint_AI-ECRE_Letter_130508.pdf.

Becker H.S. (1963). *Outsiders, studies in the sociology of deviance*. Londen: free press of glencoe.

Burns, A.C., Bush, R.F. (2011). *Principes van marktonderzoek*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Carlsmith, K.M., Darley, J.M., en Robinson, P.H. (2002). 'Why Do We Punish? Deterrence and Just Deserts as Motives for Punishment'. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83: 284–99.

Cassarino, J. (2004). Theorising return migration: The conceptual approach to return migrants revisited. *International Journal on Multicultural Societies*, 6 (2), 253-279.

Coleman, J. (1990). *Foundation of social theory*. Harvard: University Press.

Dienst Justitiële Inrichtingen (2008). *Annual Report 2007*. Den Haag: DJI.

Dienst Justitiële inrichtingen (2010). *Vreemdelingenbewaring in getal, 2005-2009*. Den Haag: DJI.

De Dienst terugkeer en vertrek (2011). *De Dienst Terugkeer en Vertrek. De professionele uitvoerder van het terugkeerbeleid*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Dirkzwager, A.J., Nieuwbeerta, P. & Fiselier, J.P. (2009). Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen. *Tijdschrift voor criminologie 2009 (51) 1*. pp. 21-41.

DJI (2004). DJI Jaarbericht 2003. *De feiten, factoren en afwegingen*. The Hague: Dienst Justitiële Inrichtingen.

DJI (2007). *Annual Report 2007*. Den Haag: Dienst Institutionele Inrichtingen.

DJI (2008 a). *Vreemdelingenbewaring in Nederland. Survey onder vreemdelingen naar het verblijf binnen de inrichting*. The Hague: DJI.

Uwe Flick (2009, 4th edition!). *An Introduction to Qualitative Research*. Los Angeles, London: Sage Publications.

Garland, D. (1991). 'Sociological Perspectives on Punishment', *Crime and Justice*, 14: 115–65.

Garland, D. (2001). *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.

Hazeu, C.A. (2000). *Institutionele economie*. Bussum: Coutinho.

Holton, J.A. (2007). Chapter 13 The Coding Process and Its Challenges In Bryant, A. & Charmaz, K. (Ed.), *The SAGE Handbook of Grounded Theory*, (pp. 266-289) London: Sage Publications.

Kalmthout, A.M. Van (2007). *Het regiem van de vreemdelingenbewaring*. Justitiele verkenning (4) pp. 89-102.

Kox, M.H. (2011), *IOM Immigration detention: a stimulus for return. AVR-D-II Final research outline*. Den Haag: IOM.

Laagland, J.P. van der Leun, P.P.J. van der Meij en A.S. Leerkes (2009). *Het strafrecht als vicieus sluitstuk van het beleid ten aanzien van criminele vreemdelingen. Het sluimerende probleem van de niet-uitzetbare ongewenst verklaarde vreemdeling*, DD 2009, 52.

Leerkes, A.S. & Galloway, M. (2011). Terug of niet? Determinanten van terugkeerintenties en attitudes onder (bijna) uitgeprocedeerde asielmigranten. *Mens & Maatschappij*, 86(2), 122-156.

Leerkes, A. en Molleman, T. (2011), *Alternatieve vreemdelingendetentie*. Erasmus Universiteit Rotterdam en WODC, drs. T. Molleman, WODC.

Leerkes, A. & Broeders, D. (2010). A case of mixed motives? *Britisch journal of criminology 2010 (50)* pp. 830-850.

Leerkes, A. (2009). *Illegal residence and public safety in the Netherlands*. Amsterdam: University Press.

Meeteren, M. (2010). *Life without papers. Aspirations, incorporation and transnational activities of irregular migrants in the low countries*. Rotterdam Netherlands: FSC paper.

Neuman, W.L. (2007). *Basics of social research: qualitative and quantitative approaches*. Second Edition. Boston: Pearson.

Online encyclopedie (2011). Geraadpleegd op 18-04-2011, gelezen op <http://www.encyclo.nl/begrip/deprivatie>.

Regouin, W. & Siegers, F. (2010). Supervisie in opleiding en beroep. Verzameling tijdschriftartikelen uit de periode 1983-2002. 1ste druk. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Rychlak, R. (1990). 'Society's Moral Right to Punish: A Further Exploration of the Denunciation Theory of Punishment'. *Tulane Law Review*, 65: 299–324.

Sutherland, E. (1934), *Principles of criminology*. Philadelphia: Lippincott.

Scott, J.C. (1985). *Weapons of the weak: everyday forms of peasant resistance*. Political science: Asian studies. Yale University Press.

Staring R. & Aarts, J. (2010). *Jong en illegaal in Nederland. Een beschrijvende studie naar de komst en het verblijf van onrechtmatig verblijvende (voormalige) alleenstaande minderjarige vreemdelingen en hun visie op de toekomst*. Sectie Criminologie, ESL Erasmus Universiteit Rotterdam: 2010 WODC, ministerie van Justitie.

Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. London: Sage.

Thienpont, K (1999). *In-group/out gedrag in evolutiebiologisch perspectief*. Apeldoorn: Centrum voor Bevolkings- Gezinsstudie & Garant-Uitgevers n.v.

Tyler (2006). *Why people obey the law*. Princeton: Princeton University press.

Van der Laan, P. H. (2004). Over straffen, effectiviteit en erkenning. *Justitiële verkenningen* (30) 5 pp 31-48.

Van der Wyngaert (2009). *Strafrecht, procesrecht en international strafrecht in hoofdlijnen*. Antwerpen-Apeldoorn: Chris van den Wyngaert en Maklu-uitgevers nv.

Verhoeven, J. (2001). *De ruiltheorie*. Publisher Acco.

Windzio, M. (2006). Is there a deterrent effect of pains of imprisonment? The impact of 'social costs' of first incarceration on the hazard rate of recidivism. *Punishment Society*, 8, 341-364.